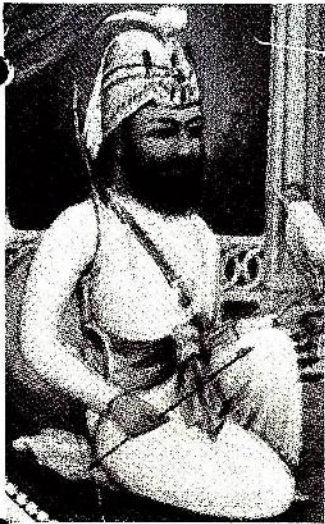

ਵੈਸਾਖ ਸੁਹਾਵਾ ਤਾਂ ਲਗੇ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਵੈਸਾਖੀ ਇਕ ਅਨੁਪਮ ਤਿਉਹਾਰ ਹੈ ਇਸਦੇ ਸੁਆਗਤ ਵਾਸਤੇ ਹੁੱਤਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਬਸੰਤ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਢੇਰਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਗੁਲਾਬ ਖੋੜਾ ਖਿਲਾਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਗੋਂਦਾ ਲਿਸ਼ਕਾਂ ਛਡਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਸੋਸਨ ਨਖੇਰੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤੇ ਲਾਲਾ ਲਾਲ ਬਖੇਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਥ ਆਪਣੇ ਜੋਬਨ ਦੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ ਵਖਾਣ ਦੇ ਆਹਰ ਪਾਹਰ ਵਿੱਚ ਰੁੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦਿਲ ਜਲੀ ਕੰਦਿਲ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ, ਉਹ ਕੂਕ ਕੂਕ ਬਿਰਹਾ ਜਗਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖ ਚਾਖ ਭੋਗ ਵੀ ਭੁੱਭੁ ਦੀ ਤਾਰ ਛੋੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਹਰ ਖੇਤਾਂ ਵਲ ਭਾਤੀ ਪਾਈਏ ਤਾਂ ਕਣਕ ਦੇ ਸੋਨੇ ਰੰਗੇ ਸਿਟੇ ਜਟ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਸਰੂਰ ਭਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਸਦਾ ਲਹੂ ਗਰਮਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭੁਲਾਂ ਤੇ ਮੁਸਕਾਣ ਖੇਡਦੀ ਹੈ। ਪਤੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਸਤਾਨਾ ਹੋਇਆ ਵੇਖ ਜੋਟੀ ਚਾਅ ਨਾਲ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸਮਾਉਂਦੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਗੀਝਾਂ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਵਖਾਈ ਦੇਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਢੇਲ ਢਮਕੇ ਵਜਦੇ ਹਨ। ਭੰਗਤੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਫੁਰਤੀ ਨੱਚਦੀ ਹੈ। ਕਾਨਪੁਰੀ 'ਗੁਲਸ਼ਨ' ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਰੰਗ

ਆਪਣੀ ਰੋਂ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ:—

ਅੱਜ ਜੱਟ ਉਤੇ ਵੇਖੋ ਬਹਾਰ ਆ ਗਈ।
ਗਿੱਧਾ ਪਾਉਂਦੀ ਵਸਾਖੀ ਮੁਟਿਆਰ ਆ ਗਈ।
ਅੱਜ ਪੈਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ੋਰ
ਕਣਕ ਛੱਲਿਆਂ ਦਾ ਜੋਰ
ਰੋਬ ਚਾਹਿਆ ਮਿਟੂ ਕਾਲਾ
ਦੇਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਨਿਹਾਲ।

ਹਥੀਂ ਦਾਤੀਆਂ ਤੇ ਵਾਦੀਆਂ ਦੀ
ਸਾਰ ਆ ਗਈ। ਵੈਸਾਖੀ

ਭਾਰਤ ਭਰ ਵਿਚ ਵਸਾਖ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਬੜੇ ਚਾਉ ਤੇ ਗੁਲਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਗਰਾਂਦ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਆਮ ਲੋਕ ਸਵਰਗ ਅਬਦਾ ਨਦੀਆਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ, ਬੁੱਢੇ, ਨੌਜਵਾਨ, ਨਵੇਂ ਕਪੜੇ ਪਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮਨਪਸੰਦ ਦੇ ਪਕਵਾਨ ਛਕਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਸਮਾਂ ਭਾਰਤ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਆਇਆ ਜਦ ਬਾਹਰਲੇ ਹੱਲਿਆਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਬੋਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਨਾ ਖਾਣ ਵਿਚ ਸਵਾਦ, ਨਾ ਪੀਣ ਵਿਚ ਸਵਾਦ। ਹਿੰਦੂ ਜਾਤੀ ਤਾਂ ਲੰਮੀ ਜੀਭ ਕਦੀ ਧਰਤੀ ਮੁਹਦਤੀ ਮੂੰਹ ਡਿਗੀ ਪਈ ਸੀ। ਬੋਹਿਸ, ਬੇਵਸ, ਬੇਸਾਹਸ। ਇਹ ਤਾਂ ਉੱਚੀ ਸਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਨਰ ਮਰਗ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਦਿਨ ਇਕ ਟੀਕਾ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਜਾਨ ਆਈ। ਉਹ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਨਾਲ ਜੀਉਣ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸਿਖਾਈ। 1 ਵੈਸਾਖ 1756 ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰ ਦੇਣ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ। ਚਮਕਦੀ ਸ਼ਮਸ਼ੀਰ ਨੂੰ ਘੁਸਾਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਆਈ ਪਿਆਰਿਓ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸਿਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਦਮ ਸੋਨਾਟਾ ਛਾ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਦਇਆ ਰਾਮ ਉਠਿਆ, ਤੇ ਆ ਕੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਰੀ ਸਾਹਿਬ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗੂੰ ਲਿਸ਼ਕੀ ਤੇ ਦਇਆ ਰਾਮ ਦੇ ਰਾਹੇ ਤੋਰਿਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਡਰਾਕਲ ਖਿਸਕੂ ਪੌੜਾ ਪੜ ਗਏ, ਮਗਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਰੇ ਦੀਵਾਨ, ਇਕ ਸਿਰ ਨੂੰ ਇਕ ਧੜ ਨਾਲ ਜੋੜ ਨੱਥਰ ਨੇ ਕਰ ਕਿਹਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਖਤਾਬ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ

ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਵਾ 3

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ

“ਜਨਵਰੀ 1992 ਵਿਚ ਹੋਈ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰਾਮਗੜੀਆ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਮਥਾਰੂ ਦਾ ਪਰਚਾ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਕ ਝਲਕ ਸੀ। ਅਜ ਅਸੀਂ ਬੜੇ ਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਪਾਠਕਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਅਗਾਮੀ ਸਮੇਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਆਪ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਸੈਦਪੁਰ (ਏਮਨਾਬਾਦ) ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਸਨ। ਆਪ ਘਟਾਉੜਾ ਜਾਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੁਖਾਣ ਸਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸਨ। ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਪੁਤਰੀ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਔਲਾਦ ਤਤਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।” ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼

ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸੁਚੀ ਘਾਲਣਾ ਨੂੰ ਘੋਖੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਰਗ ਜਾਂ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਦੇ ਪਾਤਰ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਪਛੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਅੱਖੀ ਹੀ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕਈ, ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਦੀਆਂ ਘਾਲ ਕਮਾਈਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੋਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਰੂਚੀਆਂ ਤੇ ਸੋਚਾਂ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਮਿਥੇ ਟੀਚਿਆਂ ਤੇ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਹਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਈਏ ਜੋ ਅਗੇ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ, ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉੱਚਾ ਉਠਣ ਵਿਚ ਮਿਲਵਰਤਣ ਦੇਈਏ।”

**JOLLY SINGH
PARTNERSHIP
ACCOUNTANTS**
2 WATLING GATE
297/303 EDGEWARE ROAD
LONDON
NW8 6NB
TELEPHONE
081-205 3239
FAX
081-205 5051

MORTGAGES ARRANGED FOR ALL PURPOSES

**FIRST TIME BUYERS
RIGHT TO BUY**

**C.C.J's ARREARS
RE-MORTGAGING**

CONTACT:

**BINDY SAUNDH
0850-350361
0734-442434
0628-782409**

**100%
DEBT CONSOLIDATION**

**FIXED RATES
VARIABLE CAPPED
LIBOR LINKED**

**YOUR HOME IS AT RISK IF YOU DO NOT KEEP UP REPAYMENTS AND OTHER
LOANS SECURED ON IT.
WRITTEN QUOTATIONS AVAILABLE ON REQUEST
SUBJECT TO STATUS REQUIREMENTS**

ਨਾਂਦੀ "ਸਿੰਘ" ਭਰਿਆ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਜਪੂਰ ਰਾਜੇ ਦੀ "ਸਿੰਘ" ਨਾਉਂ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਇਆਂ ਨੂੰ ਰਾਇਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਬੀਰਤਾ ਦੀ ਪਾਣ ਚੜ੍ਹੀ। ਉਸੇ ਦਿਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਕੇ ਗਿਦੜਾਂ ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਖਲੋਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਾਬਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਨੀ ਚੋਤੇ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਾ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੀ, ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਦਰਦ ਵੰਡਾਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦੇਵੀਆਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਈ। ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਧਰਮ ਦੀ ਵੇਲ ਵਧਣ ਲਗੀ। ਗੁਰੂ ਤੇ ਕਰੀਬ ਦੇ ਗਲੇ ਤੋਂ ਛੁਰੀ ਲੱਥੀ। ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੋਣ ਲਗੇ। ਪਰ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਦੀ ਦੇਰ

ਖਾਲਿਸਾ ਅਖਾਲਿਸਾ ਬਣ ਗਿਆ।

ਜਿਹੜਾ ਬਹੇ ਗੱਦੀ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਂਦੇ

ਨਹੀਂ ਛਡਣਾ ਸਾਧ ਤੇ ਸੰਤ ਮੀਆਂ।

ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਬਣ ਗਈ। ਜਦ ਬੰਦਾ ਰਾਹੋਂ ਥਿੜਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੈਰ ਪੈਰ ਤੇ ਠੋਡੇ। ਸਿੱਖੀ ਭੁਲ ਗਈ। ਸਿਖਾਸ਼ਾਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਈ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਡਰਾਉਣਾ ਨਕਸ਼ਾ ਇਉਂ ਉਲੀਕਿਆ ਹੈ:—

ਸਿਖਨ ਕੇ ਪੂਤ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮਵਾਰੇ
ਹਾਈ ਵੇ ਕਸਾਈ ਰਹੇ ਸਿੱਖੀ ਗਏ ਘਾਇ ਹੈ।

ਸਿੱਖੀ ਵੀ ਗਈ। ਰਾਜ ਵੀ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਸਿੰਘ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਕ ਕਾਬਲ ਤੇ ਕੰਧਾਰ ਤਕ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੱਲਿਆਂ ਦੇ ਗੱਲੇ ਬਣ ਗਏ।

ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡਿਗਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਝੁਮਟਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਤਾਂਹ ਚੁੱਕਿਆ। ਸਤਿਗੁਰੂ

ਜੀ 1857 ਵਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮੁਰਝਾਈ ਖੋਤੀ ਤੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਿੜਕ ਉਸਨੂੰ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦੇ ਗੁਲਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਥ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਰੂਹ ਆ ਗਈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਰੁਧ ਬਿਗਲ ਵਜਾਇਆ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ ਸਕੂਲ ਤੇ ਕਚਹਿਰੀਆਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਾਈਕਾਟ। ਵਲੈਤੀ ਮਾਲ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਲਗੇ ਘਰੀਂ ਚਰਖੇ ਘੁਕਣ। ਘਰਾਂ ਦੇ ਗੁੜ ਸ਼ਕਰ, ਆਪਣੀਆਂ ਕਚਹਿਰੀਆਂ, ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ। ਭਾਵ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਗੋਰਾ ਸ਼ਾਹੀ ਬੋਲਾ ਉੱਠੀ। ਉਸਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੰਬਰ ਇਕ ਮੰਨਿਆ। ਤਦ ਹਕੂਮਤ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸ਼ੇਰ ਖਾ ਲਈ ਕਿ ਕੂਕੇ ਵਤਨ ਦੇ ਸ਼ੈਦਾਈਆਂ, ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ, ਧਰਮੀ ਪ੍ਰਵਾਨਿਆਂ ਦਾ ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾ ਦਿਆਂਗੇ।

ਕਿਸਮਤ ਖੂਬੀ ਦੇਖੀਏ ਟੂਟੀ ਕਰਾਂ ਕਮੰਦ
ਦੇ ਹਾਥ ਚਾਰ ਜਬ ਲਬੇ ਬਾਮ ਰਹਿ ਗਿਆ।

ਬੁਝੜਬੱਧ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਬਹਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਬਸ ਨਾਮਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰਗੜਾ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀਆਂ ਤੇ ਲਟਕਾਇਆ, ਤਪਾਂ ਨਾਲ ਤੁੰਬਾ ਤੰਬਾ ਕਰ ਉਡਾਇਆ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ

ਚੌਥੀ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ — 9 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਸਪਰੂ ਹਾਊਸ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਚੌਥੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਸਮਾਰੋਹ ਹੋਇਆ।

ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ, ਲੇਖਕਾਂ, ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਪ੍ਰੇਰਾ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਰਨੀ ਹੱਥ ਲਾਉਣ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਪਾਉਣ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀ ਅਸੀਸ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਤੁਕਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ:

ਪੂਤਾ ਮਾਤਾ ਕੀ ਆਸੀਸ।

ਨਿਮਖ ਨ ਬਿਸਰਉ ਤੁਮ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ

ਸਦਾ ਭਜਹੁ ਜਗਦੀਸ।

ਕਾਲੇ ਪਾਣੀ ਭੇਜਿਆ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਡਬੋ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਅਮਨ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅਲੰਬਰਦਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਾਰੰਟ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ, ਬਿਨਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਏ ਦੇਸ਼ ਦਰ ਬਦਰ ਕਰਕੇ ਰੰਗੂਨ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਕੂਕਾ ਪੰਥ ਗੋਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਮਾਤ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜੀਵਤਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਗੋਪੀਆਂ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਾਂ ਬਿਰਹਾਂ ਕੁਠੀਆਂ ਸਤਵੰਤੀਆਂ ਨਾਰਾਂ।

ਸੰਨ 1919 ਦੀ ਲਹੂ ਲਹਾਨ ਵਸਾਖੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ, ਜਦ ਕਸਾਈ ਡਾਇਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਵਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਦਿਨ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨਿਆ ਸੀ, ਸੰਗੀਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਿਆ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਰਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਢਿਡਾਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਰੋੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਦੀਆਂ ਬੁਲਬੁਲਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੋਲੇ, ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਆਤਮਾਵਾਂ, ਕੌਮੀ ਪ੍ਰਵਾਨਿਆਂ ਤੇ ਸਾਹਿਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰਲੇ ਵਲਵਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨੀਝ ਲਾ ਵੇਖ ਜਿਹੜੇ ਕੀਰਨੇ ਵੈਸਾਖ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈ ਲੈ ਪਾਏ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦਿਲ ਗੁਰਦੇ ਵਾਲਾ ਈ ਸੁਣਨ ਦੀ ਸਮਰਥਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਾਇਣਨ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਸੀਲਡ ਤੇ ਸ਼ਾਲ ਭੇਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ਾ ਚੌਥੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਸਮਾਪਤੀ ਸ਼ੋਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਖੁਲ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲਿਪੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਅਤਿਕੇ ਖੜੇ ਨਾ ਕਰਨ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਧਰਮ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਪੰਜਾਬੀ ਬਹੁਤ ਵਿਕਸਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਸ਼ਾਰ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਰਹਿੰਦੇ 11 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤੀ ਉਪਮਹਾਂਦੀਪ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰਿਆਣਾ, ਹਿਮਾਚਲ, ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ, ਰਾਜਿਸਥਾਨ, ਅਤੇ ਉਦਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਦਿੱਲੀ, ਬੰਬਈ, ਕਲਕਤਾ ਆਦਿ 'ਚ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਲਿਪੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਦੇਵ ਨਾਗਰੀ ਲਿਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਾਤਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਬਣਾਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖਵਾਦ ਨਾਲ ਨਾ ਜੋੜਣ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰਕੇ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੇ 11 ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਸ੍ਰ. ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਮੁਲਖ ਰਾਜ ਆਨੰਦ, ਜਨਰਲ ਹਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਟੀਆ, ਡਾ. ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਮਹਾਰਾਣੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਦਵਿੰਦਰ ਸਤਿਆਰਥੀ, ਕੇ. ਡੀ. ਮਹਿਰਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ਰ ਗੋਰਾ ਲਾਲ ਚੋਪੜਾ, ਮਾਸਟਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਬਿਲਗਾ ਨੂੰ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਲੋਂ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਮੈਮੋਰੈਂਟ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੰਸਪਾਲ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਮੈਮੋਰੈਂਟ ਭੇਂਟ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਵਰਨਣਯੋਗ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ। ਅੱਧੀ ਦਰਜਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪਾਸ ਕੀਤੇ।

ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਵੀਡੀਓ ਟੇਪ ਸੈਟ

ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਇਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵੀਡੀਓ 5 ਟੇਪਾਂ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਆਪ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ। 5 ਟੇਪਾਂ ਦੇ ਸੈਟ ਦੀ ਕੀਮਤ 30.00 ਪੌਂਡ ਹੈ (ਡਾਕ ਖਰਚ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ)।

PO Box 1551, Windsor SL4 1TZ, UK
Tel/Fax 0753 830033

INTERNATIONAL

Volume 1 Number 2 March/April 1993

Vishwakarma is a composite sanskrit word denoting VISHWA (Universe) and KARMA (Dimensional Creator). Vishwakarma's are therefore professional Class of Master Craftsmen and Technocrats. A Ramgarhia is a Sikh Vishwakarma, both (Hindu and Sikh) belonging to the same ancestral stock and having their remote origin on the Indian sub-Continent.

International Ramgarhia News is published bi-monthly to provide a forum for the expression of views and news of interest to those seeking to improve and maintain trans-continental link within the wider Vishwakarma-Ramgarhia Community.

Articles and letters from the readers for publication in the NEWS are welcomed, either in Punjabi or English. However the Editor reserves the rights for their publication and also the right to withhold or edit any communication for publication. The Publisher reserves the right on all articles printed. The opinions expressed by Contributors in the NEWS are not necessarily those of the Publisher. The Publisher cannot accept unsolicited material or photographs.

The International Ramgarhia News and logo is a Registered Trade Mark of the Publisher.
© 2nd International Ramgarhia Convention Steering Committee 1993.

Editorial Board:

Amarjeet Singh Bhamra
Mata Ram Dhimani (Chandigarh - India)
Dr. Atam Hamrahi (Ludhiana - India)
Surinder Singh Jabble (Subscriptions)
Piara Singh Kondal (Canada/USA)
Sardul Singh Marwa (England - Midland)
Surinder Singh Matharoo (Jalandhar - India)
Pritam Singh Matharu (England - South)
Surinder Singh Siambhi (England - North)

Published by:

Amarjeet Singh Bhamra
General Secretary
2nd International Ramgarhia Convention
Steering Committee
PO Box 1551, Windsor SL4 1TZ UK
Tel/Fax 0753 83 00 33

Printed on environmentally friendly paper by
Marway & Co. London

EDITORIAL

The illustration of Sri Satguru Nanak Devji, the founder of Sikhism, when in one hand you see a stream of milk flowing, depicting Kirit Karo (living on honest earning), Nam Japo (meditate) and Wand Shako (share and share alike). In the other hand a flow of blood, exposing the evil, hatred and all the life's vices of Malik Bhago.

It is our endeavour also to base our strategy and execute our humble services as exemplified by Guru Nanak Devji's Vishwakarma-Ramgarhia contemporary. Our efforts at the 1st International Ramgarhia Convention early this year and these pages in your hand exemplify this criterion.

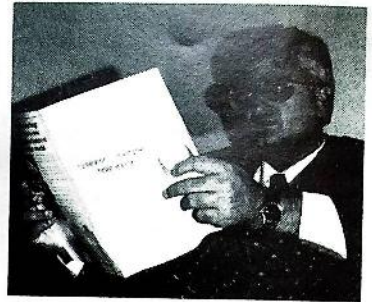
When Guru Nanak embarked on His travels to spread His true word of God, Bhai Lalo's residence was his first place of stay.

This second edition of the International Ramgarhia News is dedicated to the Most Reverend Sainly Bhai Lalo, the truth.

Perhaps this is a reminder to all of us, when as a worldwide community, we should honour this great saint and remember him in every which way we can.

This edition covers three additional papers delivered at the 1st International Ramgarhia Convention and by the next issue it will complete the 1st session of the Convention. Since the launch of the NEWS, it is very encouraging to have an excellent response and encouragement from all corners of the world. It gives us further incentive and drive to make every other issue of the NEWS more exciting, informative and also to produce the publication as much as we possibly can in English. More regional news and articles on anything to everything are required for insertion, so keep us posted.

Minister Praises the News.

INDIA'S Minister of State for External Affairs, Mr Salman Khurshid, visited London recently on his way back to India from the USA. The Minister is seen here reading with interest the first edition of International Ramgarhia News and said 'it is a timely publication which I hope will serve its readership for a long time to come.'

Mr Mohinder Singh Devgun, Secretary, All India Ramgarhia Central Federation, Chandigarh, India.

Re: Ramgarhia Times: An Appeal to the Ramgarhia Brothers.

After reading the above letter of appeal, I am forced to write to you to clarify some of the misconceptions as addressed by you.

The invitations for the 1st International Ramgarhia Convention were sent to nearly two hundred potential delegates in India. Owing to visa difficulties experienced by the applicants at the British High Commission at New Delhi, only thirteen delegates were able to attend the Convention. Financial help in form of air tickets was only given by the approval of the Convention Committee to three persons, who were selected to present their esteemed papers before the Convention. Neither Gurcharan Singh Giani or any other person was given any promise for payment for air travel at any time. Although funds were collected by the Convention Committee, even then the expenditure exceeded income by nearly one thousand pounds. As far as the announcement by Mr Plaha is concerned, it is purely a private matter between Gurcharan Singh Giani and Plahaji. I hope that this letter has gone some way towards

ਵਿਸ਼ਵ ਕਰਮਨ ਸਾਹਿਤ - ਚੇਤਨਾ

ਸ਼ਿਕਾਰੀ, ਚਰਵਾਹੇ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਹਾਇਕ ਹੁਨਰਮੰਦ, ਦਸਤਕਾਰ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਨ ਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥੂਲ, ਸੂਖਮ ਤੇ ਕਲਾਵੰਤ ਸਾਕਾਰੀ ਸਿਰਜਣਾਂ ਦੀ ਉਸ ਕੋਲ ਚਮਤਕਾਰੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਹੈ। ਮਾਨਵਤਾ ਦੀ ਸਰਬਕਾਲੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਨਿਰਮਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਉਸ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਉਹ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਬਦੋਲਤ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੀਆਂ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਭੁੱਗੀ-ਝੋਂਪੜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹੀ - ਮਹੱਲਾਂ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ੀ-ਭਵਨਾਂ ਦਾ ਉਹ ਨਿਰਮਾਤਾ ਸਹਾਇਕ ਹੈ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਔਜ਼ਾਰਾਂ, ਹਥਿਆਰਾਂ, ਕਲ-ਪੁਰਜਿਆਂ ਅਤੇ ਵਾਹਣਾਂ ਦੀਆਂ ਮਕੈਨੀਕੀ ਜੁਗਾੜੀ ਜੁਗਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਸਨੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਠੋਸ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਚਾਲਤ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਦੇ ਆਦਿ-ਕਾਲੀਨ ਦੇਵਤਾ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਇਹ ਮੁਹਾਰਤੀ ਤੋਂਡੀਕ ਤੇ ਸਮਰਥਾ ਸੌਂਕਦੇ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਰੰਗ-ਰੋਖਾ ਦੀ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨਮਈ ਸਾਹਿਤਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਫਲ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਧਉੱਚੇ ਵੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਚਿਤਰਕਾਰ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਨ ਰਾਮਗੜੀਏ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਚਿੰਤਰ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਬੀ-40 ਦੇ 53 ਚਿਤਰਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰ 'ਆਲਮ ਚੰਦ ਰਾਜ' ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਚਿਤਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਜਿਠੇਰਾ ਹੈ। ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ, ਤੇ ਚੁੱਲੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਭੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਸਨੇ ਪਹਿਲੀ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਤੇ ਤੀਜੀ ਦੀ ਅੱਜਾਗੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਸਥੂਲਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਨ ਦਸਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਸ਼੍ਰੇਣਤਾ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕਤਾ ਸਵੈ-ਸਿੱਧ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਹੁਨਰਮੰਦੀ ਦੀ ਹਰੇਕ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਲੋੜ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਭਰ ਵਿਚ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦੇ ਵੇਸ਼ਜ ਦੀਵਾਲੀ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਮਾਂਦਰੂ ਅਤੇ ਖੁਦਾ ਦਾਦ ਸੂਝ-ਬੂਝ, ਸਿਰਫ਼, ਅਣਥਕ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਕਾਰਨ ਦਸਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਮਾਜ ਨੇ ਤਲਬਿਆ, ਕਬੂਲਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਦੀ ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਸਤਕਾਰ ਰਾਮਗੜੀਏ ਆਪਣੇ ਜੱਦੀ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਨਗਰਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤਿ-ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਬਣੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਧੁਨਿਕ ਕਾਲ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਲੰਡਨ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰਾਮਗੜੀਆ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਇਕ ਅਤੀ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਨ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦਾ ਫ਼ਰਨਾ,

ਸੁਹਿਰਦਤਾ, ਆਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀ ਵਧਾਈ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਕਿੱਤਾ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀਆਂ ਮੁਹਾਰਤਾਂ ਤੇ ਖਾਸੀਅਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰਾਮਗੜੀਆ ਚੇਤਨਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਏਦਾਰ, ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਕਾਰ-ਆਮਦ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਸਾਕਾਰੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਹੈ।

ਸਾਕਾਰੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਰਪਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਸਤਕਾਰ ਗੰਭੀਰ ਨਿਪੁੰਨ, ਮੌਲਿਕ ਆਹਰਵਾਨ ਅਤੇ 'ਸਰਬ ਕਰਤੇ' ਬਣੇ ਹਨ। 'ਹਿੰਦੂ ਮਿਥਿਹਾਸ ਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਇੰਦਰ ਜਾਂ ਸੂਰਜ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਇਕ ਉਪਾਧੀ ਸੀ, ਜੋ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ 'ਸਿਰਜਣਾ ਸ਼ਕਤੀ' ਦਾ ਮਾਨਵੀਕਰਣ ਬਣ ਗਈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਭਰ ਵਿੱਚ ਰਚਨਾਕਾਰ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ 'ਪੂਜਿਆ ਵਡੇਰਾ' ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥ 'ਰਿਗਵੇਦ' ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉੱਜੜੇਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਬ ਦਰਸ਼ੀ ਦੇਵਤਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿਗਵੇਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਰਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਰਚਿਆ ਸੀ। ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਨ ਪੀਮਾਨ ਅਤੇ ਰਾਮਗੜੀਏ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਮ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਸੰਕਲਪ ਦੀ ਉੱਮੱਤ ਤੇ ਸੰਤਾਨ ਹਨ। ਬੀਰ-ਕਾਲ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਉਸਰਦੀਆ, ਕਾਰੀਗਰ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਗਨ ਅਸ਼ਤਰ ਬਣਾਏ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਹੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਦੇ 'ਸਥਾਪਤੀ ਵੇਦ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਲਾਪਤੀ, ਕਾਰਖਾਨਾ-ਕੁਸ਼ਲ ਤਰਖਾਣ, ਭੂਸ਼ਨਕਾਰ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ੀ ਰਥਾਂ ਅਥਵਾ 'ਉਡਣ ਖੋਲਿਆਂ' ਦਾ ਨਿਰਮਾਤਾ ਹੈ। ਸਿਰਜਣਾ ਸ਼ਕਤੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ 'ਪਰਜਾਪਤੀ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਲਪ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਪੁੰਜ ਅਜਿਹੇ ਮਹਾਨ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਵੇਸ਼ਜਾਂ ਕੋਲ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਤੋਂਡੀਕ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਨਿਬੰਧ ਦਾ ਖੇਤਰ ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ-ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਥਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਸ਼ਿਕ ਉਲੇਖ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਅਧੀਨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਹਰੇਕ ਖਿੱਤੇ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਫ਼ਿਰਕੇ ਵਿੱਚ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਆਈ। 1849 ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸਲਤਨਤ ਵਿੱਚ ਸੰਮਿਲਤ ਹੋ ਜਾਣ ਉਪਰੰਤ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਕਿਰਿਆ-ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆ ਵਜੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਿੰਦੂਆਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਲਹਿਰਾਂ

- ਡਾ. ਆਤਮ ਹਮਰਾਹੀ

ਚੱਲੀਆਂ। ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਚੱਲੀ 'ਸਿੱਖ ਸਭਾ ਲਹਿਰ' ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕ-ਨਿਰਮਾਣੀ ਕੰਮਾਂ, ਇਮਾਰਤਾਂ, ਨਹਿਰਾਂ, ਸੜਕਾਂ, ਪੁਲਾਂ, ਰੇਲਵੇ, ਲੋਹ-ਇਸਪਾਤੀ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਅਤੇ ਛਾਉਣੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਦਮੀ ਰਾਮਗੜੀਏ ਦੇਸ਼ ਬਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਏ। ਉਹਨਾਂ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਵ-ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਚ ਉਥਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚਲੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਰੂਪ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਚੁੱਤੇ ਰਹੇ। ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਈ ਪੱਧਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ 100 ਤੋਂ ਵੱਧ ਰਾਮਗੜੀਏ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਰੇ ਉੱਚਕੋਟੀ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ। ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਰਾਦਰੀ ਚੇਤਨਾ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਤ ਵੀ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਵੇਰ ਸਾਰੀ ਕਵੀ ਦਰਬਾਰੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤ ਕਵਿਤਾ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਨਾਵਲ, ਕਹਾਣੀ, ਇਕਾਂਗੀ, ਨਾਟਕ, ਵਾਰਤਕ, ਜੀਵਨੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਵਿ-ਰੋਖਾ ਚਿਤਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਭਰਪੂਰ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ ਹੈ।

'ਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ' ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਉਚ-ਪੱਧਰ ਦੇ ਸਰੋਚੀ ਗੀਤ ਅਤੇ ਵਾਰਾਂ ਰਚੀਆਂ, ਉਥੇ ਉਸਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ

ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਲਿਖਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਦੀ, ਸ੍ਰ. ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਸ ਸਦੀ ਦੇ ਉੱਘੇ ਰਾਮਗੜੀਏ ਦਸਤਕਾਰ ਘਰਾਣਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੌਲਿਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਰੀਹਲ ਨੇ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚ 'ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ' ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਛਾਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਗੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿਲ ਨੇ ਰਾਮਗੜੀਆ ਚੋਤਨਾ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਸਦਾ 'ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ' 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ 'ਸਾਡੇ ਲਾਲ' ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 100 ਰਾਮਗੜੀਏ ਕਵੀਆਂ ਬਾਰੇ ਕਵੀ-ਦਰਬਾਰੀ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਦੇ ਘੁਲਾਟੀਏ ਵੇਦ ਅਮਰ ਸਿੰਘ 'ਤੇਗ' ਨੇ 'ਫਰਗੀ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ', ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ੁੰਗਰਾਮੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ 'Who's Who' ਜਾਣਕਾਰੀ ਭਰਪੂਰ ਪੁਸਤਕ ਰਚੀ ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਉਘੇ ਕੌਮੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪਰਾਸਰ ਨੇ "ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਰਾਮਗੜੀਆ" ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ ਕੇ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਵਿਚ ਯਥਾ ਯੋਗ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਨਾ-ਮਿਲਵਰਤਣ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਜਾਗ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦਾ ਕੀਰਤੀਗਤ ਇਤਿਹਾਸ ਹਨ। ਜਾਤ-ਗੋਤ ਤੋਂ ਨਿਰਲੇਪ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਰਮਲ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਬਾਰੇ 'ਮਾਲਵੇਂਦਰ' ਨਾਂ ਦਾ ਮਹਾਂਕਾਵਿ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਚੌਥਾ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਰਚਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਬਾਰੇ ਰਚੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਸਲ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹੀ ਅੰਗ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਨਗਰ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ 70 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸਪਤਾਹਿਕ 'ਸਤਜੁਗ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਿਆਲ ਵਿਚ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਮਾਸਕ 'ਯੁੱਗ ਮਹਿਯਾਦਾ' ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ 'ਵਰਤਮਾਨ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ' ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਇੰਜਨੀਅਰ ਸ਼ੰਤ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੇਠ ਤ੍ਰੈਮਾਸਿਕ 'ਨਰੀਖਿਅਕ' ਅਤੇ 'ਨਾਮਧਾਰੀ ਦਰਪਣ' ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਹਿਤ ਸਭਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਗਦੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਹੇਠ ਛਪਣ ਵਾਲਾ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ 'ਵਰਿਆਮ' ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਪਰਦਾਇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਇਕ ਸਾਹਿਤਕ ਰਸਾਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਮੰਦਰ ਫਗਵਾੜਾ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੋ. ਕਾਂਤੀ ਕੁਮਾਰ ਫੁਲ ਦੀ

'ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਮਹਿਮਾ' ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਿਥਿਹਾਸ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦੇ 492 ਗੋਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਧਿਆਪਨ, ਸਿੱਖ ਦਰਸ਼ਨ, ਸਾਹਿਤ ਸਿਧਾਂਤ, ਅਤੇ ਡਾਕਟਰੇਟ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਮਗੜੀਏ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਜ ਕਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਫਾਰਸੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵਿਚ ਚੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦਿੱਲੀ, ਡਾ. ਸੁਰੇਣ ਸਿੰਘ ਬਿਲਖੂ - ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਡਾ. ਸੁਬਿੰਦਰ ਜੀਤ ਸਾਗਰ - ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਫਰੋਕ - ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਡਾ. ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ - ਲੁਧਿਆਣਾ, ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆਰਥੀ - ਨਾਭਾ, ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਡਾ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਫੁੱਲ - ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਡਾ. ਆਤਮ ਹਮਰਾਹੀ - ਲੁਧਿਆਣਾ, ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ - ਪਟਿਆਲਾ, ਡਾ. ਸੁਖਜੀਤ ਕੌਰ - ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਡਾ. ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਪੁਨੀ - ਦਿੱਲੀ, ਡਾ. ਜਗਬੀਰ ਸਿੰਘ - ਦਿੱਲੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਕਲਸੀ - ਲੁਧਿਆਣਾ, ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ ਸੌਂਦ - ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਡਾ. ਧਨਵੰਤ ਕੌਰ - ਪਟਿਆਲਾ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਦਿਆਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਣੇ ਪਛਾਣੇ ਰਾਮਗੜੀਏ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ 200 ਪੁਸਤਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਕਵੀ, ਨਾਵਲਕਾਰ, ਨਾਟਕਕਾਰ, ਅਤੇ ਖੋਜੀ ਰੰਗਮੰਚੀ ਡਾਕਟਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਫੁੱਲ ਦੇ ਸਿਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਸਵੈ ਸਿਖਿਅਤ ਦਸਤਕਾਰ ਬਾਰੇ ਉਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਸ਼੍ਰੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਦੀ ਜੀਵਨੀ 'ਰੰਗ ਲਾਤੀ ਹੈ ਹਿਨਾ' ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪਹਿਲੀ ਜੀਵਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮਗੜੀਆ ਚੋਤਨਾ ਵੱਲ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧ 'ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਟਰੱਸਟ ਲੁਧਿਆਣਾ' ਨੇ ਡਾ. ਆਤਮ ਹਮਰਾਹੀ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਕਲਾ-ਦਰਪਣ' ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਡਾ. ਫੁੱਲ ਦੇ ਦਰਜਨਾਂ ਨਾਟਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਾਰ ਖੇਡੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਡਾ. ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੰਜਾਬੀ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਫਾਰਸੀ ਦਾ ਉੱਚਕੌਟੀ ਦਾ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੰਦੀ ਕਵੀ 'ਗਵਾਲ' ਬਾਰੇ ਥੀਸਿਸ ਰਚਿਆ। ਉਹ ਰਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਬੁਰਜ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਸੁਰਗਵਾਸੀ ਗਿਆਨੀ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਨੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਅੰਗਆਤਮਕ ਨਿਬੰਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਰਿੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚਿਤਰਕਲਾ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਰਚੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਉੱਘਾ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਸੀ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਬਾਗੜੀਆ ਦੇ ਨਾਨਕਾ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ

ਪੁਸਤਕ 'ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਰਸ਼ਨ' ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸਤਾਬਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਐਮ.ਐਲ.ਸੀ. ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸੋਹਾ ਪਿੰਡ' ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਬਾਰੇ ਇਕ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸਤਾਬਦੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਜੋਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਹਿਤ ਪੁਨਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਸਿੱਖ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਦੇ ਚੰਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹਨ।

ਡਾ. ਆਤਮ ਹਮਰਾਹੀ ਨੇ ਜ਼ਿਲਾ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਡਾਕਟਰੇਟ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਆਰਿਫ਼ ਅਤੇ ਬਾਬੂ ਰਜਬ ਅਲੀ ਬਾਰੇ ਉਸਨੇ ਮੁਢਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਲਵਈ ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰੇਟ ਕਰਵਾਏ ਹਨ। ਲੋਕ-ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹਾਸ-ਵਿਅੰਗ ਬਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਉਸਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਲੋਕਯਾਨਕ ਵਿਅੰਗਕਾਰੀ' ਭਾਰਤੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਦੀ ਇਕ ਨਿਵੇਕਲੀ ਖੋਜ ਪੁਸਤਕ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਨੰਬਲ ਸਾਹਿਤਕਾਰ' ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਬਾਵਨੀ' ਰਾਹੀਂ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਇਕ ਨਵੀਂ ਵਿਧਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਲਕਤੇ ਵਿਖੇ ਸਫਲ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਬਾਰੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਗਲਾ ਬਾਵਨੀ' ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ 'ਸ਼ਾਹਨਾਮਾ ਪੰਜਾਬ' ਲਿਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਡਾ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਾ ਇਕ ਵੀਸ਼ਟ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਬੰਧੀ ਕਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਹਨ। ਬਰਤਾਨੀਆ ਵਿਚ ਡਾ. ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਚੰਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕਧਾਰਾ, ਹਸਤ ਕਲਾਵਾਂ, ਕਲਚਰ ਤੇ ਸੁਲੇਖਣ ਕਲਾ ਬਾਰੇ ਅਦੁਤੀ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਪਹਿਲਵਾਨੀਤਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੂਨੈਸਕੋ ਤੱਕ ਤੋਂ ਮਾਣਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਲੋਕਧਾਰਾ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਇਕਬਾਲ ਕੌਰ ਸੌਂਦ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਣਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹਸਤੀ ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਵੋਤਮ ਕਵੀ, ਅਦੁੱਤੀ ਪ੍ਰਾਧਿਆਪਕ, ਸਾਹਿਤਕ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ, ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਲੇਖਕ, ਆਲੋਚਕ ਅਤੇ ਬੇਜੋੜ ਵਕਤਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਆਲੋਚਨਾ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ ਸਕੂਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਡੇਢ ਡੇਢ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੰਵਲ ਦੇ ਹੀ ਇਨਾਮ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 'ਕਬੀਰ ਪੁਰਸਕਾਰ' ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਸਾਹਿਤਕ ਅਕਾਡਮੀ ਦੇ ਪੁਰਸਕਾਰ ਤਿੰਨ ਰਾਮਗੜੀਏ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ

ਹਨ: ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਨਾਵਲਕਾਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੈਤੋ, ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਉੱਘਾ ਸ਼ਾਇਰ ਸ੍ਰ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾਮਿਲਾ ਨਾਵਲ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੋ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੈਤੋ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਵਲ 'ਅਣਹੋਏ' ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਆਬਾਦ ਹੋਈਆਂ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦੇ ਹੋਂਦਗਤ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਵਲ 'ਮੜੀ ਦਾ ਦੀਵਾ' ਉੱਤੇ ਬਹੁ-ਚਰਿਤਰ ਡਿਲਮ ਬਣੀ। ਇਦਰ ਸਿੰਘ ਖਾਸੇਸ਼ ਦੇ ਤਿੰਨ ਨਾਵਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ ਅਤੇ ਡਾ. ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨਿਰਾਲਾ ਉਘੇ ਹਸਤਾਖਰ ਹਨ। ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ ਨੇ ਨਾਵਲ, ਕਹਾਣੀ, ਇਕਾਂਗੀ ਨਾਟਕ, ਜੀਵਨੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁ-ਚਰਿਤਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ 'ਵਿਸ਼ਵਕਰਮ' ਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਟਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿਚ ਹਰ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਨਿਬੰਧਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਪ੍ਰੋ. ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੌਲਿਕ ਨਾਟਕ, ਇਕਾਂਗੀ ਅਤੇ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਢੱਟੀਆ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਛਪੀਆਂ ਹਨ। ਰੂਸੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਫਰੈਂਕ ਇਕ ਉੱਘੀ ਹਸਤੀ ਹਨ। ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਜਾਜ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਨੇ 'ਟਪਰਵਾਸੀਆ' ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਹੁਪੱਖੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਰਾਮਗੜੀਏ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰ. ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਸਥਿਤ ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਜਮੇਰ ਰੋਡੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦ ਹਿੰਦ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। 16 ਸਾਲ ਅਨੇਕਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਰਿਹਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪਦ ਸਮੇਂ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰੈਸ ਸਕੱਤਰ ਵਜੋਂ ਅਖਬਾਰੀ ਭਾਂਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਲਿਖਿਆ। ਸੈਂਕੜੇ ਹਾਸਰਸੀ ਰੋਡੀਓ ਰਚਨਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਅਲੱਪ ਹੋ ਰਹੇ ਨਾਟਕ 'ਔਗ ਤੇ ਪਾਣੀ', 'ਗਲਤੀਆਂ', 'ਤੱਪਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ' ਥੱਲੇ ਹਾਸਵਿਅੰਗ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਸਦੀ ਰਚੀ 'ਹੀਰ ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ' ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਉਘੀਆਂ ਹੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ।

ਅਜਮੇਰ ਰੋਡੇ ਬਹੁਪੱਖੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਹੈ। ਸਿਸਾਰ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕਤਮ ਵੰਨਗੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਉਸਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਸੁਰਤੀ' ਵਿੱਚ ਸੰਕਲਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪੰਜਾਬੀ ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੰਚੀ ਹੈ। ਕਾਮਾਗਾਟਾ ਮਾਰੂ ਉਸਦਾ ਨਾਟਕ ਕਈ ਵਾਰ ਖੇਡਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਤੋਂ ਛਪਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਾਂ 'ਵਤਨ' ਦੂਰ' ਅਤੇ ਹੁਣ 'ਵਤਨ' ਨਾਲ ਉਹ ਇਕ ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਵਜੋਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਕਈ ਪੱਧਰਾਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਕਵੀ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਦਾ ਵਿਵੇਚਨ ਕੀਤਾ ਜਾ

ਸਕੇ। ਬਖਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਆਦਲ ਨੇ 'ਸਾਡੇ ਲਾਨ' ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਦੁਖੀ, ਸੁਦਾਗਰ ਸਿੰਘ ਭਿਖਾਰੀ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹਾਂ ਕਾਵਿ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਜ਼ਾਦ, ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਅਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਗੀਤਕਾਰ ਇਦਰਜੀਤ ਹਸਨਪੁਰੀ, ਗਜ਼ਲਕਾਰ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਨੀਰ, 'ਵੈਦ ਅਤੇ ਕਈ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਪ੍ਰੋ. ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਬਰਨਾਲਾ, ਕਲੀਆਂ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਬਰੀਕੇ, ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਉਘਾ ਕਵੀ ਨਾਜਰ ਸਿੰਘ ਤਰਸ, ਵਿਅੰਗਭਾਵੀ ਕਵੀ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾਮਲ, ਪੂਜਾ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕੋਮਲ, ਕਵਿਤਾ ਤੇ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਅਮਰ ਚਿਤਰਕਾਰ, ਭੁੱਢੇ ਬਾਰੇ ਸਫਲ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਇੰਜਨੀਅਰ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਜੇਠੂਵਾਲੀਆ, ਅਗਰਗਾਮੀ ਕਵੀ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀ, ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਟੇਜੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਜਲੇਮ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਰੋਸ਼ਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਰਮਤਾ ਸ਼ਾਇਰ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਉਪਾਸ਼ਕ, ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਕਵੀਸ਼ਰੀ ਕਾਵਿ ਦਾ ਚੋਟੀ ਦਾ ਕਵੀਸ਼ਰ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੰਦਲ ਸੈਂਝੀ, ਹਰਿਆਣੇ ਦਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸੁਮੇਰ, ਕਵਿਤਰੀ ਮਨਜੀਤ ਇਦਰਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ 70-80 ਸ਼ਾਇਰਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਲੰਡਨ ਸਥਿਤ ਆਲਮ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਾਵਿ ਸੰਗ੍ਰਹਿ 'ਤ੍ਰਿਗਾਇਆ ਸਮੁੰਦਰ' ਛਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਸ਼ਿਅਰ ਹੈ:

"ਕੌਣ ਚੁਰਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ
ਈਮਾਨ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ?
ਹਏ ਕਿੰਨਾ ਗਿਰ ਗਿਆ
ਈਮਾਨ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ?"

ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ਿਵ ਕੁਮਾਰ ਬਟਾਲਵੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਵੀ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਹੈ। 'ਹਵਾ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਹਰਭ', 'ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁਲਗਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ', ਅਤੇ 'ਬਿਰਖ ਅਰਜ ਕਰੇ' ਉਸਦੇ

ਪੰਜਾਬ ਸੰਦਰਭੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੇ ਕਾਵਿ-ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹਨ। ਉਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਮਾਤਮ ਹਿੰਸਾ, ਖੌਫ, ਬੇਬਸੀ ਤੇ ਅਨਿਆਂ
ਇਹ ਨੇ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਮੇਰੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਂ।

ਨੌਰੋਬੀ ਸਥਿਤ ਉਸਦਾ ਭਰਾ ਪ੍ਰੋ. ਉਪਕਾਰ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਗਜ਼ਲ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਚਚੇਰਾ ਭਰਾ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨਿਆ ਗਾਇਕ ਹੈ। ਜਗਜੀਤ ਜੀਰਵੀ ਤੇ ਚਿਤਰਾ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਏ ਗਾਇਕ ਗਾਇਕ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦਾ ਉਘਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਰਾਮਗੜੀਆ ਗਜ਼ਟ ਸਿਮਲਾ, ਰਾਮਗੜੀਆ ਬੀਰ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਸਪਤਾਹਿਕ ਹਨ। ਅਜ ਕਲ ਰਾਮਗੜੀਆ ਐਂਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਕੌਂਸਲ ਫਗਵਾੜਾ ਦਾ ਸਪਤਾਹਿਕ 'ਕੌਮੀ ਸੰਦੇਸ਼' ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਾਸ਼ਰ ਦਾ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਛਪਣ ਵਾਲਾ ਸਪਤਾਹਿਕ 'ਦਸਤਕਾਰ' ਅਤੇ ਭੋਜਵਾਲੇ ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ ਊਬੀ ਦਾ ਸਪਤਾਹਿਕ 'ਰਾਮਗੜੀਆ ਮੰਚ' ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਦਸਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਤੇ ਜੋੜਨ ਦੇ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਦੁਖੀ ਅਤੇ ਸੁਦਾਗਰ ਸਿੰਘ ਭਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਕਈ ਸਾਲ 'ਕਵੀ' ਨਾਮ ਦਾ ਮਾਸਕ ਪੱਤਰ ਚਲਾਇਆ ਸੀ। ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭੂਈ ਦਾ ਰਸਾਲਾ 'ਸਾਹਿਤਕਾਰ' ਕਈ ਸਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਛਪਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੰਡਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਮਾਸਿਕ ਦਿੱਖ ਪੱਖੋਂ ਅਨੂਪਮ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਪੱਖੋਂ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੈ। ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਗੜਗੱਜ ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁਰਜਨ ਜੀਰਵੀ ਉਚਕੀਰਤੀ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਦੈਨਿਕ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸੂਚੀਗਤ ਸਰਵੇਖਣ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਅੰਸ਼ਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਤਭਾਸ਼ਾ ਨਾਲ ਹਰ

EXPERTLY RECONDITIONED

ENGINES & CYLINDER HEADS

EXCHANGE ENGINES AND RECONDITIONING

★ Engine Supply/Fitting	★ Surface Grinding
★ Camshaft Kits/Fitting	★ Flywheel
★ Crankshaft Grinding	★ Disc/Brake Drum
★ Cylinder Boring	★ Grinding
	★ Shimming

72163901

You've seen the rest, now try the best!

Ring Engineering

TELEPHONE: 081-561 4573/848 1557

UNIT 15-6, TUDOR WORK BEACONSFIELD ROAD, HAYES, MIDDLESEX.

FORD

VAUXHALL

AUSTIN/ROVER

VW/AUDI

BMW

MERCEDES

ALL WORK FULLY
GUARANTEED

ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤ ਰਚਣਾ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਛਾਪਣਾ ਘਰ-ਭੂਖ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਫੰਡ ਸਥਾਪਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰਨ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ ਨਾਲ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕਰੇ। ਤਕਨੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ, ਚਿੱਤਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਰਾਮਗੜੀਏ ਪੁਰਸਕਾਰ ਸਥਾਪਕ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਦੋ ਭਾਸ਼ੀ ਮਾਸਿਕ ਜਾਂ ਤ੍ਰੈ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ ਛਾਪਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਦਫਤਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਹਰ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਸੰਬੰਧੀ ਇਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖਵਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬੈਰਲ ਪੰਜਲ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ਬਾਵਨੀ ਰਾਹੀਂ ਕਾਵਿ ਰੇਖਾ ਚਿਤਰਾਂ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਨਵੀਂ ਵਿਧਾ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਅੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਮਗੜੀਆ ਬਾਵਨੀ ਲਿਖਣ ਲਈ ਆਪਣੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਇਸ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਅੱਟਣਾ ਦੀ ਗਾਥਾ' ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਪੰਕਤੀਆਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖਿਆਂ ਦਾ ਜਾਚਕ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਮੈਨੂੰ ਗੈਂਤੀ, ਹਥੜੇ ਤੇ ਫਾਲੋ ਦੀ ਪਾਹੁਲ ਮਿਲੀ ਹੈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਰਤਾਰੇ ਲੋਹਰ ਦਾ ਭਤੀਜਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਕਾਲੇ ਬੰਡਿਆਲ ਵਰਗੀ ਹਾਹਲ ਵਦਾਨੀ ਸੱਟ ਬਣ ਕੇ ਖਿਡੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਝੰਡ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤੱਦੀ ਦੀ ਭੱਠੀ 'ਚ ਤਪਾ ਕੇ ਸਾਗਿਰਦ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਹਥੜਿਆਂ ਜਹੇ ਬੇਦਰੋਹ ਲਵੇੜਿਆਂ ਨਾਲ ਚੇਡ ਸੁਟਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਸਾਧਨਾ ਦੇ ਪਹਾਰੇ 'ਚ ਤਪਾਕੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨੱਕੇ 'ਚੋਂ ਦੀ ਲੰਘਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਸ਼ਕਾਂਗਾ। ਅਤੇ ਦੋਖੀਆਂ ਦੇ ਢਿੱਡ ਵਿੱਚ ਵੀਲੋ ਦਾ ਦਰਦ ਛੇੜਾਂਗਾ ਅਤੇ ਵਕਤ ਜੇ ਕਦੇ ਮੇਰੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਜ ਵੀ ਸੁੱਟੇਗਾ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੰਦ ਹੋ ਨਿਕਲਾਂਗਾ ਮੈਨੂੰ ਜਜ਼ਬਿਆਂ ਦੇ ਦੂਏਂ ਨੂੰ ਨਾਈਲਨ ਦੀ ਤਾਰ ਵਿਚ ਬਦਲਣਾ ਆਉਂਦੇ। (ਅੱਟਣਾ ਦੀ ਗਾਥਾ, ਪੰਨਾ 18-19)

ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਤੇ ਵਿਕਾਸ

ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਰਸਾ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਬਹੁਪੱਖੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਝੁੱਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ, ਕਲਾ ਤੇ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ, ਇਹ ਕੋਈ ਅਤਿਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿ ਦੇਈਏ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਘਾਲਣਾ ਦੁਆਰਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜਿਹੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਭੈਣੀ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸਮਾਜ ਦੀ ਦੇਣ ਤੇ ਉਪਜ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ 1857 ਈਸਵੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਖੀ ਨੂੰ 'ਸਿੱਤ ਖਾਲਸਾ' ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕਰਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਨਾਮਿਲਵਰਤਨ ਲਹਿਰ ਚਲਾ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਖੋਖਲੀਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਮਨੂੰ ਸਿਮਰਤੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਮਨੂੰ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਡੇਰਾ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਬਾਬਾ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਮਗੜੀਆ ਵੰਸ਼ ਤੇ ਸਮਾਜ ਆਪਣਾ ਪਿਤਾਮਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਪੈਦਾ ਕਦੋਂ ਹੋਏ? ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਚਾਰ ਹਨ। ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਬਾਂਸਲ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ੁੱਧੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਬਾਬਾ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰ. ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਰੀਹਲ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਸਤਿਚੁਗ ਸਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਪੰਡਤ ਜੈ ਕਿਸ਼ਨ ਸ਼ਰਮਾ 'ਗੁਰਦੇਵ' ਨੇ ਪੁਸਤਕ 'ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਕੁਲਦੀਪਕ' ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਫ਼ੇ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦੇ ਅਨੇਕ ਨਾਮ ਹਨ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਮਿਲਖੀ ਰਾਮ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੈਡਲਿਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ 'ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ' ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਚੀਫ ਇੰਜਨੀਅਰ ਸਨ। ਮਿਸਟਰ ਏ.ਈ. ਰੋਬਰਟਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਸੂਰਜਬੋਸ਼ੀ ਸਨ ਅਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ - ਮਨੂੰ ਲੁਹਾਰ, ਮਾਲਿਆ - ਤਰਖਾਣ, ਤਵਸਤਰਾ - ਠਠਿਆਰ, ਸ਼ਿਲਪੀ - ਰਾਜ, ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ - ਸੁਨਿਆਰ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਕਰਮਵਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਿਕਾਸ

ਜੱਟਾਂ ਵਾਂਗ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਉਥਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਨਾਰੂ ਦੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ

- ਲਿਖਿਆ: ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ

ਪੜ੍ਹਿਆ: ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਚੰਨ

ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦੇ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਗੱਤ ਜੱਟਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਅਰਾਜਕਤਾ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਇਆ ਰਿਹਾ। ਰਾਜੇ ਸ਼ੀਰ ਮੁਕਦਮ ਕੁਤਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਏ ਸਨ ਨਿੱਤ ਤੀਏ ਦਿਨ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਧਾੜਵੀ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਲੁਟਣ ਮੂੰਹ ਚੁੱਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਪੰਨ ਜੋਬਨ ਲੁਟਕੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਮਹਿਮੂਦ ਗਜ਼ਨਵੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਤਕ ਅਣਗਿਣਤ ਧਾੜਵੀ ਤੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਬੇਪੱਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਕਈ ਕਈ ਰਾਜ ਪਲਟੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਹਾਲਤ ਵੀ ਬਹੁਤ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਸਮਾਜ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਰਵਉੱਚ ਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵਹਿਮਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਲੁਟੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਛੱਤਰੀ ਵਰਗ ਨਿਤਾਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਭੁਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਰਗ ਵਿਚ ਏਨੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਕ, ਹੂਨ, ਪਾਰਥੀ, ਅਤੇ ਯਵਨਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਸਕੇ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਵੀਰ ਰਸੀ ਕੌਮ ਰਾਜਪੂਤ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ਰਾਜਪੂਤ ਕੌਣ ਸਨ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਮਤਭੇਦ ਹਨ। ਇਬਨੁਤਸਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਆਰੀਅਨ ਲੋਕ ਕੁਲ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਰਾਜਪੂਤ ਕਹਾਉਂਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ, ਉਹ ਜੱਟ ਕਹਾਉਂਦੇ। ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

“..... ਇਸ ਵੰਸ਼ (ਰਾਜਪੂਤਾਂ) ਦੀ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਆਬੂ (ਅਬੂਦ) ਪਹਾੜ ਤੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਯਗਯ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦੇ ਹਵਨਕੁੰਡ ਤੋਂ ਚਾਰ ਤੇਜਸਵੀ ਵੀਰ (ਪਰਮਾਰ, ਚੌਹਾਨ, ਸੋਲੰਕੀ ਅਤੇ ਪਰਿਹਾਰ) ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ। ਇਹਨਾਂ ਚਾਰ ਪੁਰਖਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਵੰਸ਼ ਚਲਿਆ, ਉਹ ਅਗਨਿਕੁਲ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੋਇਆ।”

ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਪੂਤਾਂ 'ਚੋਂ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤਕਸ਼ਕ ਅਤੇ ਜੇਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਸਨ। ਤਕਸ਼ਕ ਤੋਂ ਤਰਖਾਣ ਜਾਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਜੇਤੀ ਤੋਂ ਜਮੀਨ ਦੇ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ। ਸੋ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਭਰਾ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਜਰਨੈਲ 'ਖਾਂਡੇ ਰਾਇ' ਤੇ ਮਹਾਂਮੰਤਰੀ 'ਕੋਮਾਸ' ਨੂੰ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਕੌਮ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਗੋਹਲ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਦੇ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ 'ਨੌਕੇ' ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤਰਖਾਣਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਸਮਾਜ ਅਥਵਾ ਕੌਮ ਤੇ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਮੋਹਰ ਹੋਈ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਸਦਕਾ ਅਨੇਕ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਕੌਮ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ — ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਜਿਹਨਾਂ ਕੋਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਹਿਲੀ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਸਮੇਂ ਏਮਨਾਬਾਦ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਬਾਰੇ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ।

ਮੁਸਾਪੁਰ ਜ਼ਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸੁੰਦਰ ਦਾਸ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਸੀ। ਮੋਘਵਾਲ ਗੰਜਿਆਂ (ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਦੇ ਭਾਈ ਰੂਪਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ।

ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਫਤਿਆਬਾਦ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਗੁਜਰ ਤੇ ਬੁਲਾ ਜੀ ਕਿਰਤੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਸਾਧਾਰਨ ਜੀ ਨੇ ਤੀਸਰੀ, ਚੌਥੀ ਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਅੰਤ ਆਪ ਜੀ ਮਹਿਤਪੁਰ (ਨਕੋਦਰ) ਵਿਖੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗ ਗਏ। ਭਾਈ ਅਕਾਲ, ਭਾਈ ਸੁਧੂ ਤੇ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਰਤੀ ਸਿੱਖ ਹੋਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਰਾਮਾ ਜੀ ਨੇ ਲਕੜ ਦੀ ਤੋਪ ਬਣਾਈ ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ 'ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ' ਦੀ ਪਦਵੀ ਬਖਸ਼ੀ। ਭਾਈ ਦੁਲਾ ਸਿੰਘ ਫਰੂਖਾਬਾਦੀਏ ਨੇ ਰਵਾਲਸਰ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਥਿਆਰ ਭੇਂਟ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ 'ਜ਼ਫਰਨਾਮਾ' ਨਾਮਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲਿਖਤ ਦੀਨੇ ਪਿੱਛ ਵਿਚ ਭਾਈ ਦੇਸੂ ਕਿਰਤੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਚੁਬਾਰੇ ਵਿਚ ਅਸਾਨ ਲਗਾ ਕੇ ਰਚੀ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਕਾਰੀਗਰ ਸਿੱਖ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਹਥਿਆਰ

ਬਣਾਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

1708 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਂਹਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਸਮਾਜ ਨੇ ਵੀ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਝ ਯੋਧੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਕਰਮ ਸਿੰਘ, ਹਰਦਾਸ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ), ਆਦਿਕ ਨੇ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਵਲੋਂ ਜੰਗਾਂ ਯੁੱਧਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨੇਸ਼ਟ ਨਬੂਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸਮੇਂ ਬੀਰ ਬਾਲਕ ਭਾਈ ਮਾਧੋ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਸਦੀ ਵਡਿਆਈ ਖਾਫ਼ੀ ਖਾਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਜ਼ਲਮ ਦੇ ਖਖਰ ਬੁਲਣ ਲਗ ਪਏ, ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਛਡਕੇ ਕਾਹਨੂੰਵਾਨ ਦੇ ਛੰਡਾਂ, ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਰੋਗਿਸਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਰਨ ਲੈਣੀ ਪਈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਪੰਥ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਮਾੜੀ ਕੰਥੋਂ ਕੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਸੂਰਬੀਰ ਯੋਧੇ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕੁਕਰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਮੱਸੇ ਰੋਘੜ ਦਾ ਸਿਰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਅੱਡ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੀ ਉਸਨੂੰ ਸਜਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਅਨੇਕ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਹਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਫਤਹਿ ਦਿਵਾਈ।

ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਕਾਸ (ਸਿੱਖ ਮਿਸਲ ਕਾਲ ਸਮੇਂ)

ਸੂਰਬੀਰ ਯੋਧਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਦਾ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਪਿਛੇ ਹੀ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਵੰਸ਼ੀਆਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਲੁਹਾਰ, ਤਰਖਾਣ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣੇ ਸਨ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ, ਕੌਮ ਅਥਵਾ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਿਰਜਕ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਕੌਮ ਸਦਾ ਰਿਣੀ ਰਹੇਗੀ।

ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤ ਰਾਇ ਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਜੱਸਪਤ ਰਾਇ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਕਰ ਰਖਿਆ ਸੀ, ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਦ ਹਰਾਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਲੁਕਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਪਿੰਡਾਂ ਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਹਰਲ ਹਰਲ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ, ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲੱਭ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਈਨਾਮ ਰਖੇ ਗਏ ਸਨ।

ਉਸ ਭਿਆਨਕ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਲੋੜ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ। 1747 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਹੱਲੇ ਦਾ ਪੁਰਬ ਸ਼੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮਨਾਇਆ ਤਾਂ ਉਥੇ ਸੂਰਬੀਰ ਯੋਧੇ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਮਾੜੀ ਕੰਥੋਂ ਕੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਛੋਟਾ ਕੱਚਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਂ ਸਰੋਵਰਾਂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਸੰ 1747 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪ ਹੀ ਰਾਜ ਮਿਸਤਰੀ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬਣੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਰੋਣੀ ਰਖਿਆ।

ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਏ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਪੁੰਨ ਮਰੇ ਜਿਤਿਕੇ ਬੇ, ਸਿੰਘ ਮਿਲੇ ਦੁਗਨੇ ਆਨਿ।
ਸਿੰਘ ਆਪ ਰਾਜ ਮਜੂਰ ਆਪੇ, ਲਗਯੋ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ
ਧਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤਸਵ ਰਾਤ ਦਿਨ,
ਲਗਿ ਦੁਰਗ ਕੀਨੋਂ ਤਯਾਗ।॥੧॥

ਤਟ ਰਾਮ-ਸਰ ਕੇ ਰਚਨ ਤੇ

ਇਹ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਭਯੋ ਨਾਮ।

ਜਲ ਜਾਲ ਲੋ ਫਿਰ ਗਿਰਦ ਤਿਸਕੇ,

ਖਾਈ ਖੋਦੀ ਆਮ।

ਫਿਰ ਗਿਰਦ ਤਿਸਕੇ ਬੀਜ ਖੋਤੀ

ਕਰੀ ਪੰਥ ਤਯਾਗ।

ਤਿਹ ਨਾਮ ਰਖਯੋ ਰਾਮ ਰੋਣੀ

ਬਿਦਿਤ ਅਬ ਲੋ ਸਾਗ।॥੨॥

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਉਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਰਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਇਸੀ ਕਾਰਨ ਉਹ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸੰਗੀ ਸਾਥੀ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਕਹਾਏ। ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਰਾਮ ਰੋਣੀ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਭਇਓ

ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ।

ਨੌਕੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਭਏ,

ਲੜੇ ਜੋ ਵਖਤ ਜਹੂਰ।

ਸ੍ਰ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਲਕਬ ਮਿਲਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: "ਜਦ ਸੰਮਤ 1803 ਬਿਕਰਮੀ (1746 ਈਸਵੀ) ਵਿਚ ਘਲੂਘਾਰਾ ਵਰਤਿਆ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਗੜ੍ਹੀ ਬਣਾਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਕੌਮ ਆ ਜਾਵੇ। ... ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਫਸੀਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜੋ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਰਉਣੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਜੋ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਕੰਧ ਕਰ ਲਈ ਜਾਵੇ, ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਰਉਣੀ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। 'ਗੜ੍ਹੀ' 'ਕੋਟ', ਜਾਂ 'ਕਿਲ੍ਹਾ' ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ। 'ਰਉਣੀ' ਐਵੇਂ ਸਿਰ ਲੁਕਾਉਣੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਕ 'ਰਉਣੀ' ਬਣਾਈ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ 'ਰਾਮ ਰਉਣੀ' ਰਖਿਆ,

ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ 12

ENGLAND

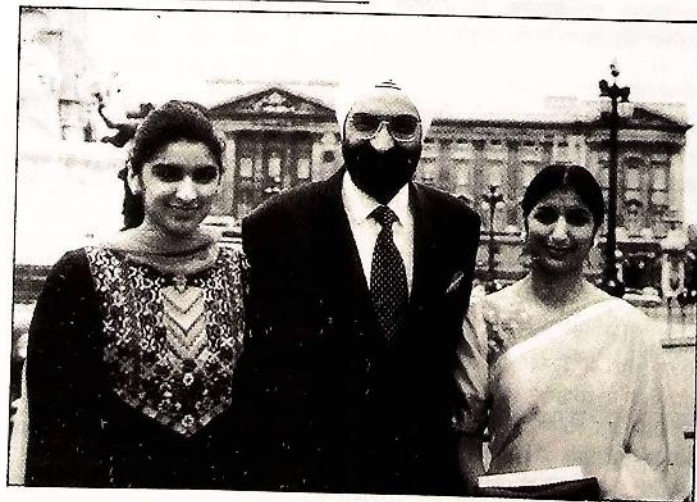
RAVINDER KAUR SAIMBHI

Ravinder arrived in UK with her family from Kenya in mid-seventies as a very young child. After attending her local primary and middle schools she attended Lawnswood High School where amongst other achievements she reached local finals in the Junior Chamber of Commerce public speaking competition held at Leeds in 1989. She took part in schools exchange programme and as a result visited France to stay with a French family and attend French school. Also at Lawnswood Ravinder helped to set up an Enterprize Business and was "appointed" the Chief Accountant, a position she held until leaving school with 9 'O' levels and 4 'A' level passes.

Ravinder thereafter joined the Trent Polytechnic at Nottingham to study Law. During the three years at Nottingham she was actively involved in the Asian Society and spent her spare time advising asian women on legal issues.

Ravinder successfully graduated with an LLB (Hons) degree in 1992 and has since taken up an Executive Accounting Post with a firm of Professional Fund raisers for various national and voluntary charitable organisations.

Ravinder's short term ambition is to travel the world and thereafter she aims to become a journalist with special emphasis to improve the quality of lives of sikh women.

NEXT CONVENTION

A meeting of the 2nd International Ramgarhia Convention Steering Committee took place on 1st May 1993 at London. The three member Steering Committee-Amarjeet Singh Bhamra, Sardul Singh Marwa and Surinder Singh Jabble considered options for the next International Ramgarhia Convention and unanimously agreed that India would be the likely choice. It was also agreed to contemplate direct contact with Vishwakarma-Ramgarhia regional, state, district, local level organizations and individuals to consolidate a working group to be setup for organizing the 2nd International Ramgarhia Convention. If you are interested to be part of the next Convention, your next step is to get in touch with the Steering Committee.

ROYAL GARDEN PARTY

Because of his expertise on inner city matters and knowledge of its communities Sardar Gurdev Singh Dahele was appointed, firstly in Leeds and now in Bradford as the Deputy Task Force Leader of the Government's Inner Cities Initiative whose aim is to help regenerate inner city areas. He developed many innovative projects to help the unemployed to gain appropriate skills to gain employment.

His hard work and service to the Community has earned him great honours. Gurdev with his wife Bibi Swaran Kaur and daughter Gurminder Kaur received an invitation from the Buckingham Palace to attend the last Royal Garden Party where they were introduced to the Duchess of Kent.

On behalf of the community in Leeds we would like to congratulate Gurdev on his achievements and wish him success for the future.

I take this pleasure to launch the first issue of the International Ramgarhia News to be published from London and circulated world-wide. It is a fine example of informative publication and it is hoped, that it will fill the long felt need of effective communication amongst members of the community.

It will also help in preserving the secular traditions and cohesion of the larger family of Vishwakarma which transcends beyond religious exclusiveness. I wish the International Ramgarhia News and the community all the success. Members of the national Ramgarhia community present during the historic launch of the International Ramgarhia News at India House, London with Mr Dovel of the Indian High Commission.

Shri K V Rajan Acting High Commissioner for India releasing the first issue of the International Ramgarhia News with Amarjeet Singh Bhamra.

The social and cultural progress of every community is directly proportionate to its literary activity.

After the 1st very successful International Ramgarhia Convention in January this year in England, it was felt that a need for a worldwide Ramgarhia tabloid should be made available for the wider members of the Vishwakarma-Ramgarhia Community. International Ramgarhia News was thus conceived to be published exclusively by the 2nd International Ramgarhia Convention Steering Committee, to provide a forum for the expression of views and news of interest to those seeking to improve and maintain trans-continental link within the Ramgarhia community.

We are today extremely privileged that HE the Acting High Commissioner for India, Shri K.V. Rajan will release the first January/February edition of the International Ramgarhia News at the India House, London. The consent of Shri K V Rajan reflects the high esteem, which our Community occupies with the Government of India and on behalf of the International Ramgarhia Convention, I wish to thank His Excellency the Acting High Commissioner and his entire staff for the historical launch of the bi-monthly News.

Amarjeet Singh Bhamra

ਬਾਈਲੈਂਡ

ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ
ਏਕਾਕ ਤੇ ਚਿਆਂਗਮਈ ਵਿੱਚ
ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਖੁੱਲੇ ਦਰਸ਼ਨ
-ਕੈਨੇਡਾ, ਬਰਤਾਨੀਆ, ਕੀਨੀਆ, ਭਾਰਤ ਦੇ
ਸਿੱਖ-ਸਾਧ, ਬਾਈਲੈਂਡ ਹੋਲਿਆਂ ਤੇ ਪੁੱਜੇ।
ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਹਰ ਜਸ ਸੁਣਨ, ਨਾਮ ਜਪਣ,
ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਮਝਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਦਸਤਾਰ ਤੇ ਈ.ਈ.ਸੀ. ਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਾਬੰਦੀ

ਈ.ਈ.ਸੀ. ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਾਈ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ

ਸ਼ੱਟਾਂ ਚੋਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਪੂਰੇ ਪੂਰੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿਰ ਵਿਚ ਸੱਟ ਚੱਟ ਲੱਗਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿੱਖ ਵਰਕਰ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਮਿਲ ਮਾਲਕ ਹੁਣ ਲੋਹ ਟੋਪ ਪਹਿਨਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ।

ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਯੂ.ਕੇ. ਭਰ ਦੇ ਰਾਮਗੜੀਆ ਗੁਰੂਆਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਨੇ ਮਿ. ਟੋਨੀ ਵਾਲਡਰੀ - ਐਡਰ ਸੈਕਟਰੀ ਆਫ ਸਟੇਟ ਆਫ ਇਨਵਾਇਰਨਮੈਂਟ ਨਾਲ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਵਿਚ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲਾਂ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਅਤੇ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਦਸਤਾਰ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹ ਟੋਪ ਪਹਿਨਣ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਦਸਤਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਛੋਟ ਮਿਲਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮਿ. ਵਾਲਡਰੀ ਨੇ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਯਕੀਨ ਦੁਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੰਪਲੋਇਮੈਂਟ (ਰੁਜ਼ਗਾਰ) ਦੇ ਮਨਿਸਟਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਇਸ ਮਸਲੇ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਜੇ ਵੀ ਚਿੰਨੀ ਪੱਤ੍ਰ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਸ੍ਰ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਿਲਪੁ ਜੇ.ਪੀ. ਬੈਨਬਰੀ ਨੂੰ ਭੇਜਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸ ਡੈਲੀਗੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਦੂਸਰੇ ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਨਾਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇਗੀ।

INTERNATIONAL RAMGARHIA CONVENTION

Parminder Singh Ryatt
Ramgarhia Board, Leeds

The first International Convention of Ramgarhia Brotherhood held at Slough on 2nd and 3rd January 1993 was a great success and a milestone in the history of Ramgarhias.

After a sluggish first few pre-convention meetings the build up leading to the actual convention was breathtaking. It would not be out of place to say that the power behind the whole concept came from Amarjit Singh Bhamra and Surinder Singh Jabble of Slough with tremendous help, effort and guidance from most Ramgarhia organisations in the UK. The setting of the convention at Merriott Hotel was an excellent idea and befitting the image of convention itself. Living in a modern society it was refreshing to see something worthwhile being done outside the scope of Gurdwara.

Delegates, besides UK, arrived in great numbers from America, Denmark, Germany, Holland, India, Kenya, Tanzania etc. It was a great occasion to see and meet so many Ramgarhia intellectuals get together to take part in the truly International high profile convention. Delegates attending from Ramgarhia Board, Leeds included Amrik Singh Sohel, Parminder Singh Ryatt, Sukhdev Singh Kalsi and Surinder Singh Saimbhi.

ਇਸ ਵਿਚ ਮਰ ਭਰ ਕੇ ਪੰਜ ਸੌ ਜਵਾਨ ਸਮਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਚਾਉ ਸੀ, ਉਹੋ ਹੀ ਰਾਮ ਰਉਣੀ ਵਿਚ ਆਕੀ ਹੋ ਬੈਠੇ।”

ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨ ਯੋਗ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਤਵਾਰੀਖ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ’ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ‘ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਸਾ ਸਿੰਘ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤਕ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਮ ਰਉਣੀ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇਦਾਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਅਖਵਾਏ। ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੋਤਤਾ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਰਤਨਾਕਰ ਮਹਾਨਕਸ਼ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਹੈਨਰੀ ਟੀ. ਪ੍ਰਿੰਸ ਅਤੇ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਪਦਵੀ ਉਸਨੂੰ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਪਰ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਤੱਥ ਹੀਨ ਹੈ। ਸਯਦ ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ ‘ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦੀ ਪੰਜਾਬ’ ਅਤੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਹਿਸਟਰੀਓਨ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ‘ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਕੀਕੂ ਬਣੇ’ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ 1753 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਜਸਾ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਚੀਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤਾਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਕਹਾਏ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੈ ਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹਈਆ ਅਤੇ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਕਿੰਗਰਾ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਨਹੀਂ ਕਹਾਏ। ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਭੰਗੂ, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਠੀਕ ਹਨ।

ਰਾਮ ਰੋਣੀ ਅਰਥਾਤ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਅਦੀਨਾ ਬੋਗ, ਕਦੇ ਮੀਰ ਮਨੂੰ ਅਤੇ ਕਦੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਢਾਹਿਆ, ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਨੇ ਹੋਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹਾਰਿਆ, ਉਸਨੇ ਹਰ ਵਾਰ ਮੌਢਾ ਮਿਲਾਇਆ ਹੀ ਰਾਮ ਰੋਣੀ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਰਖਿਅਕ ਵਜੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵਡਿਆਈ ਪਾਈ ਅਤੇ ਮਿਸਲ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਮਿਸਲ ਬਣਾਈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਦੀ ਮੁਲਾਜ਼ਮਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਫੌਜਦਾਰ ਅਦੀਨਾ ਬੋਗ ਕੋਲ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਰਾਜਸੀ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਬਟਾਲਾ, ਕਲਾਨੌਰ, ਟਾਂਡਾ ਉੜਮੁੜ, ਦਸੂਹਾ, ਮਿਆਣੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਸੀ, ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਰਾਜਿਆਂ ਤੋਂ ਕਰ ਵਸੂਲ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਜੋਤਕ ਜੰਗ।
ਬੇ ਤੁਰਕਨ ਸੋਂ ਕਰੇ ਨਿਸ਼ੰਗ।
ਇਹ ਭੀ ਸਦਾ ਪੰਥ ਸੰਗ ਰਹੇ।
ਦੁਖ ਦੁਖ ਗੁਰ ਭਾਈਐਨ ਸੋ ਸਹੇ।

ਜਬ ਮਿਸਲੋਂ ਸਿੰਘ ਕੀ ਭਈ।
ਤਬੋ ਮਿਸਲ ਇਨ ਭੀ ਨਿਜ ਠਈ।
ਇਨ ਕੀ ਮਿਸਲ ਸੰਗ ਸਰਦਾਰ।
ਬੜੇ ਬੜੇ ਬਹੁ ਰਹੇ ਜੁਝਾਰ।
ਸਿਮਤ ਠਾਰਾ ਮੈਂ ਮਧ ਸੈਲਾ।
ਮਲਯੋ ਮੁਲਕ ਸਿੰਘਨ ਜਬ ਪੋਲਾ।
ਦੀਨਾ ਨਗਰ ਸਿਹਰੀ ਮਹਾਰਾ।
ਉੜਮੁੜ ਮੇਘਵਾਲ ਦੁਮਾਲਾ।
ਪੁਰ ਗੁਰਦਾਸ ਪਰਗਣੇ ਦੇ ਹੈ।
ਪੰਦਰਾਂ ਲਖ ਕੇ ਮਲੇ ਇਨੇ ਹੈ।

ਮਿਸਟਰ ਜੇ ਡੀ ਕਨਿੰਘਮ ਪੁਸਤਕ ‘ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦੀ ਸਿੰਘ’ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, “ਮਾਝੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਕਤ ਵਫ਼ਨ ਵਾਲੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਸਨ।” ਸਰ ਲੈਪਲ ਗਰਿਫ਼ਥ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ‘ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਮਿਸਲ ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਕਤ ਵਾਲੀ ਸੀ।’ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਾਕਤ ਅਤੇ ਅਦੁਤੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਦੇਖਕੇ ਬਾਕੀ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ, ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸ਼ੁਕਰਚਕੀਆ, ਜੈ ਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹਈਆ, ਅਤੇ ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਪਰ ਉਹ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੂੰ ਹਰਾ ਨਾ ਸਕੇ। ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਮਾਲੀ ਸਿੰਘ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਦਾ ਭਰਾ) ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ 1803 ਈਸਵੀ ਤਕ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸਦੀ ਸੋਸ ਸਦਾ ਕੋਰ ਅਭੀ ਚੋਟੀ ਦਾ ਤਾਣ ਲਗਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। 1803 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਹਾਕਮ ਸੀ ਜੋ ਪਰਲੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬੀ, ਕਬਾਬੀ ਅਤੇ ਹੁਸਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਪਰ ਤਾਕਤਵਰ ਸਰਦਾਰ ਜਿਵੇਂ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਅਤੇ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਸਿੰਧੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਔਕੜ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਦੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਮਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਦਾ ਪੁਤਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੂਝ ਬੂਝ ਤੇ ਲਿਆਕਤ ਵਾਲਾ ਹਾਕਮ ਸੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਸਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ‘ਬਾਬਾ ਜੀ’ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਊਵੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤਕ ਜਾਣ ਲਈ ਜੰਗਲਾ ਲਗਵਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ‘ਚੋਂ ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰ ਤੇ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਪੁਟਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਲਗਵਾਏ ਸਨ। ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ

ਉਸਨੂੰ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ ਦੇ ਗਿਆਰਾਂ ਪਿੰਡ ਜਾਗੀਰ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਇਕ ਹਾਥੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 1816 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ।

ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਫੇਰ ਲਈਆਂ, ਸਾਰੇ ਕੋਲ ਕਰਾਰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੇ ਭਰਾ ਵੀਰ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਭਰਾ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤਰ ਅਤੇ ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤਰ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ, ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਹੱਥ ਮਾਰਨ ਲਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਰਾਜ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਦੰਣ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਬੜੀ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਮਿਸਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਰ ਲਿਆ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰ. ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 45 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀ ਪਰੰਤੂ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਾਗੀਰ ਲੈਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੈਦ ਵਿਚ ਰਿਹਾ। ਕੁਝ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਿਚ ਪੈ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੈਦ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਵਾਇਆ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਦੇ ਕੇ ਬਾਰਾਂ ਮੂਲਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਵੋਜ ਦੀ ਕਮਾਂਡ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਸਰਦਾਰ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਉਸ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਮੁਖੀ ਬਣਿਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਬੁੰਗੇ ਦੀ ਸੋਂਪਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਧਰਮਕੋਟ, ਕਾਲੋਵਾਲ ਅਤੇ ਕਾਦੀਆਂ ਵਿਚ 9 ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਵੋਜਾਂ 400 ਪੈਦਲ ਤੇ 100 ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬਣਾਕੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਨਾਲ ਜਮਰੋਦ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਉਸਨੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਭਰਪੂਰ ਕਾਰਨਾਮੇ ਦਿਖਾਏ। ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਫਰੰਟੀਅਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਣਵਾਏ ਸਨ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ

ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਕਾਸ

1839 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਖਾਲਸਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਖਾਨਾਜੋਗੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਲਗ ਭਗ ਦਸ ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੀ ਝੱਲੀ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਵੀ ਅਨੇਕ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਾਰਜ ਕੀਤੇ। 1846 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸੰਧੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਰ ਜੌਹਨ ਲਾਹੈਂਸ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਿਫਤ ਤੇ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਅੰਗਰੇਜ਼-ਸਿੱਖ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿਧ ਬਾਗੀ ਡਾਕੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੋਗੜ-ਨੰਗਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਕੜਿਆ ਸੀ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ 3700 ਰੁਪਏ, ਇਕ ਖਿਲਾਅਤ, ਇਕ ਤਲਵਾਰ, ਇਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਾਰ, ਇਕ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਇਕ ਸ਼ਾਲ ਦੇ ਕੇ

ਸਨਮਾਨਿਤ 1862 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰ. ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਮਾਣੀ ਦੀ ਟੀਓਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਮੈਨੇਜਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਨਰੇਰੀ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਵੱਕਾਰ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1876 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿੰਸ ਆਫ ਵੇਲਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਸਨੂੰ Companionship of the Star of India ਦਾ ਸਟਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਰਾਮਗੜੀਆ ਵੰਸ਼ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਯੋਗ ਸਿੱਖ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਫੂਟ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਐਂਗਲੋ-ਸਿੱਖ ਲੜਾਈ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਤੇ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਹੋਂਦਲੇ ਟੁਟ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੱਜ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰੀਂ ਆ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 1816 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਰਈਆਂ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਿਖੇ ਇਕ ਰਾਮਗੜੀਆ ਪਰਿਵਾਰ ਬਾਬਾ ਜੋਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮਠਾਝੂ ਗੋਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ 1857 ਈਸਵੀ ਦੀ ਵਿਸਾਖੀ ਨੂੰ 'ਸਿੱਤ ਖਾਲਸਾ' ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸ਼ਮਾ ਜਗਾਈ ਸੀ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁਧ ਲਾਮਬੰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨਾਲ ਨਾਮਿਲਵਰਤਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਿੱਤਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਧਰਮ ਪਰਚਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁਧ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਬਾਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ 4 ਸੂਬੇ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖ ਵੀ ਸਨ - ਬਾਬਾ ਬੁਝ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਬੰਗਾਲੀਪੁਰ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ), ਬਾਬਾ ਰਾਜਾ ਸਿੰਘ ਤ੍ਰਾਂਡੀ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਬਾਬਾ ਖਜ਼ਾਨ ਸਿੰਘ ਲਧਾਣਾ - ਜਲੰਧਰ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਖਟੜੇ - ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਬਣਨ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਸਦਕਾ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਹਿਬਰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਤੋਂ ਚੋਕੰਨੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਕਰਤੀ ਨਿਗਾਹ ਰੱਖਣ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ 1863 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਆਇਦ ਰਹੀ। ਪਰ 1867 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਹੋਲਾ ਪੁਰਬ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਦੀਵਾਲੀ ਦਾ ਪੁਰਬ ਮਨਾਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਸਦਕਾ ਕੂਕਿਆਂ (ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੱਖਾਂ) ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ 1871 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਭਗਤ ਬੁਚਤਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਕੂਕਿਆਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਬਾਬਾ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਬਾਬਾ ਮਸੰਦਾ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਪੰਨਣ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਬਾਬਾ ਮਸੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੁਹਾਰ-

ਤਰਖਾਣ ਅਤੇ ਰਾਜਗਿਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਾ ਸਾਕਾ ਵਰਤਾਇਆ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੋਖੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜ ਨਾ ਸਕੀ। ਅਖੀਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਕਾਰਨ ਬਾਬਾ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਆਪ ਹੀ ਜੱਜ ਸਾਹਮਣੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਮ ਬਾਗ ਵਿਖੇ ਬੋਹੜ ਦੇ ਦਰਖਤ ਨਾਲ ਰੇਸ਼ਮ ਦੀਆਂ ਡੋਰੀਆਂ ਆਪ ਹੀ ਗਲ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀ ਗਏ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਰਾਏਕੋਟ ਅਤੇ ਮਲੋਰਕੋਟਲੇ ਦੇ ਸਾਕਿਆਂ ਦੀ ਆੜ ਹੇਠ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਰਮਾ ਵਲ 1872 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਜਲਾਵਤਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੂੰ ਨੂੰ ਰੰਗੂਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮਰਗੋਈ ਦੇ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਥੋਂ ਆਪ ਜੀ 1885 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਅਲੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸਪਿਰਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪ੍ਰਚੰਡ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰੂਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਥ ਦੀ ਰਾਹਨੁਮਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ, ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਲਹਿਰ, ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ, ਬਬਰ ਅਕਾਲੀ ਅਤੇ ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਗਮਦੇ ਰਹੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਮੈਂ ਕਰਮਵਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਅਤਿ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਥ ਵਥ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਹੇਠ ਕਰਾਂਗਾ। 1947 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਚਲੇ ਅੰਦੋਲਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਨਤੀ ਅਤੇ ਸਨਅਤਕਾਰੀ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਗ ਪਏ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਸੰਸਾਰ ਯੁਧ ਸਮੇਂ ਕੈਨੇਡਾ ਤੇ ਅਮਰੀਕਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ। ਗਦਰ ਪਾਰਟੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਜਹਾਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਬਜਬਜ ਘਾਟ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਗੱਲੀਆਂ ਨਾਲ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ। ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਤੇ ਕਾਲੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਫਿਲੌਰ, ਬਾਬਾ ਮਦਨ ਸਿੰਘ ਗਾਗਾ (ਲਾਹੌਰ) ਸ੍ਰ. ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪਾਲਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੇ ਨਾਂ ਖਾਸ ਵਰਣਨ ਯੋਗ ਹਨ।

ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਮੂਵਮੈਂਟ ਵਿਚ ਵੀ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉੱਘਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਸਿੰਘ ਸਭਾ

ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਈ। ਬਾਬਾ ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ ਨਾਭੂ ਗੁਰਦਾਸ ਪੁਰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੁਰਤਬਾ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਸ੍ਰ. ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਛੱਜਲਵੱਦੀ, ਸ੍ਰ. ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਪਿਪਲਾਂ ਵਾਲਾ, ਡਿਪਟੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ. ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਕਲਸੀ, ਭਾਈ ਪੰਨਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜੌੜ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ), ਆਦਿਕ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦੇ ਮੋਢੀ ਰਹੇ।

ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸਾਜਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਜ਼ਾਦਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਸ਼ਿਮਲਾ ਵਿਚ ਸ੍ਰ. ਭੂਟਾ ਸਿੰਘ ਕਾਲਗਵਾਰ, ਸ੍ਰ. ਜਵਾਲਾ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ. ਪਾਲਾ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਮਿ. ਗੰਗਾ ਸਿੰਘ, ਮਾਸਟਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸੰਤ ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਦਾ ਖਾਸ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਖਾਸ ਵਰਣਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰ ਦੇ ਭਾਈ ਨਰੈਣ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਏ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ ਸੀ। ਜੈਤੋਂ ਵਿਖੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭੰਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਖਿਲਾਫ ਪੰਥ ਨੇ ਮੋਰਚਾ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਜੈਤੋਂ ਵਿਖੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਜਥੇ ਜਾਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਜਥਿਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕੁਝ ਇਕ ਨਾਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: ਬਚਿੰਤ ਸਿੰਘ ਸਰਹਾਲਾ ਕਲਾਂ, ਅਕਾਲੀ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਬਾਤੀਆਂ, ਬਾਵਾ ਸਿੰਘ ਬਹਿਬਲਪੁਰ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਹਰਿਆਣਾ, ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਉਨਾ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਲਾਇਲਪੁਰ, ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਮੰਡੇਵਾਲ, ਸ੍ਰ. ਉਧਮ ਸਿੰਘ ਸੁੰਦ ਆਦਿਕ। ਬਬਰ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਵੀ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਉਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰ. ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਘਡਿਆਲ (ਜਲੰਧਰ) ਬਬਰ ਅਕਾਲੀ ਕੋਸ ਵਿਚ ਫਾਂਸੀ ਲਗੇ ਤੇ ਸ੍ਰ. ਟਹਿਲ ਸਿੰਘ (ਭੁਲਬ - ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕਪੂਰਥਲਾ) ਨੇ ਅਨੇਕ ਕਸ਼ਟ ਬਬਰ ਅਕਾਲੀ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਸਹਾਰੇ।

ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰ.ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਕਵੀਸ਼ਰ, ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਸ੍ਰ. ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਸ੍ਰ. ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ. ਪ੍ਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਸੀ, ਸ੍ਰ. ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਹਦੀਆਬਾਦੀ, ਸ੍ਰ. ਲਛਮਣ ਸਿੰਘ ਉਭੀ, ਗਿਆਨੀ ਵਤਨ ਸਿੰਘ ਖਾਨਪੁਰ ਸਰੋਤਾ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਆਦਿਕ ਨੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਰੋਜਨੀ ਨਾਇਡੋ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿਚ ਕਾਨਪੁਰ ਵਿਖੇ ਕਾਂਗਰਸ ਸਮਾਗਮ ਹੋਇਆ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰ. ਇੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਟੇਜ ਸੈਕਟਰੀ ਸਨ। ਰਿਆਸਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੀ

ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਚੋਖਾ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਵਰਦਿਕਟ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੀਪ ਕਾਰ ਦੇ ਪਿਛੇ ਬੈਠ ਕੇ ਰੋੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਆਪਣੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਥੇ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਰਿਆਸਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰ. ਪ੍ਰਮਾਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਸੀ ਦਾ ਭੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਾਜਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖ

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਚ ਚੋਖਾ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾਲ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਮ ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। 1900 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਲੈਂਡ ਐਲਾਈਨਮੈਂਟ ਐਕਟ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਰਾਮਗੜੀਆ ਕੌਮ ਨੂੰ ਵਾਧੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਸ ਬਾਰੇ ਤਿੱਖਾ ਵਿਰੋਧ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਡਾ. ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਸੀਹਰਾ ਨੇ ਫਿਲੌਰ ਵਿਖੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰਾਮਗੜੀਆ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੁਲਾਈ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹਾਥੀ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਜਲੂਸ ਕਢਿਆ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਲੂੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਕੈਨਾਂ ਤਕ ਰਾਮਗੜੀਆ ਬਰਾਦਰੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਹੁੰਚਾਈ।

1946 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਦਰ ਸਿੰਘ ਕਾਨ੍ਹਪੁਰੀ ਕਾਂਗਰਸ ਦੀ ਟਿਕਟ ਤੇ ਜਿੱਤੇ। ਡਾ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸੋਹਨਪਾਲ ਕਰਮਵਾਰ ਯੂ.ਪੀ. ਅਤੇ ਵੈਸਟ ਬੰਗਾਲ ਦੀਆਂ ਅਸੰਬਲੀਆਂ ਵਿਚ ਵਜ਼ੀਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਿਥੀਪਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਚੌਧਰੀ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਸੰਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਚੋਣ ਲੜ ਕੇ ਬਣੇ ਸਨ। ਡਾ. ਗਿਆਨੀ ਜੈਲ ਸਿੰਘ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਵਡਮੁਲੀ ਦੇਣ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾ ਸਕਦਾ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸਿੱਖ ਵਜੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਵਉੱਚ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਸ਼ਸ਼ੇਤਰ ਹੋ ਕੇ ਰਾਮਗੜੀਆ ਬਰਾਦਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ 'ਚੋਂ ਸ੍ਰ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਹੇਸਪਾਲ ਜੀ. ਦਾ ਨਾਮ ਬੜੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚ ਸਰਬ ਸਤਿਕਾਰੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਹ ਦੋ ਵਾਰ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ ਨੇ ਨਗਰ ਪਾਲਕਾਵਾਂ ਤੇ ਮਿਊਂਸਪਲ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਨਗਰ ਪਾਲਕਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਜੋ ਸਤੰਬਰ 1992 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਵਿਚ 17 ਰਾਮਗੜੀਏ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਏ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰੋ-ਪੰਜਾਬ, ਸਵਰਨ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਅਤੇ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਸਗੂ, ਮਲੌਟ ਤੋਂ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਭੁਲਰ ਅਤੇ ਸਜਣ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ, ਕੱਟਕਪੁਰਾ ਤੋਂ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ, ਮੰਗਾ ਤੋਂ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ,

ਸਮਰਾਲਾ ਤੋਂ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਰਿਐਂਤ, ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਨਵੰਤਰ ਸਿੰਘ ਸਗੂ, ਦੁਰਗਾ ਤੋਂ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਖਰੋ, ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ ਤੋਂ ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੱਬਲ, ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨੰਦਰਾ, ਬੰਗਾ ਤੋਂ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਭੰਵਰਾ, ਫਗਵਾੜਾ ਤੋਂ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਰਘਬੱਤਰਾ, ਗੜਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਸੋਹਨਪਾਲ, ਬਸੀ ਪਠਾਣਾ ਤੋਂ ਅਸ਼ੋਕ ਧੀਮਾਨ, ਰਾਜਪੁਰਾ ਤੋਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਰੁਪਾਲ, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਮਲਕੀਤ ਸਿੰਘ ਸੌਂਦ, ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਜਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਢੀ, ਨਕੋਦਰ ਤੋਂ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਧੀਮਾਨ, ਤਲਵੰਡੀ ਭਾਈ ਤੋਂ ਰਾਮਦੂਰ ਸਿੰਘ ਕਲਸੀ ਆਦਿਕ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਾਰਡ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਦਾ ਲਾਹਾ ਖੱਟ ਰਹੇ ਹਨ।

ਰਾਮਗੜੀਆ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ

ਰਾਮਗੜੀਆ ਬੀਬੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਉੱਘਾ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਜੋਕੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 1705 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਤਰਖਾਣ ਦੁਨਾ ਸਿੰਘ ਹੰਡੂਰੀਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਸੁਭਿਖੀ ਵੀ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਸੁਭਿਖੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬੜਾ ਪਿਛਾਂਹ ਇਤਿਹਾਸ ਵਲ ਝਾਤ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਬੀਬੀ ਸੂਰਤੀ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਬੜੇ ਫਖਰ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਸੂਰਤੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਬਾਗੜੀਆ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਨੀਕ ਦੇਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਸੂਰਤੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਇਕ ਅਨਮਤੀਏ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਹੋਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਤੇ ਸਿਦਕ ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਹੁਰਾ ਘਰਾਣਾ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਗੜੀਆ ਖਾਨਦਾਨ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।

ਬੀਬੀ ਹਰਸਰਨ ਕੌਰ ਜੀ ਵੀ ਰਾਮਗੜੀਆ ਕੌਮ 'ਚੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਵੀ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੇ ਹਨ। ਬੀਬੀ ਹਰਸਰਨ ਕੌਰ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਜਮਰੌਦ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਜਿੱਤਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਘੜੀ ਬੀਬੀ ਹਰਸਰਨ ਕੌਰ ਜਾਨ ਤੇ ਖੇਲ ਕੇ ਭੇਸ ਬਦਲ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਨਲੂਆ ਦਾ ਪੈਰਾਮ ਲੈ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਪਹੁੰਚੀ। ਵੀਰਵੀ ਸਦੀ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਰਾਮਗੜੀਆ ਬੀਬੀਆਂ ਨੇ ਫਖਰਯੋਗ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬੀਬੀ ਲਿਵਲੀਨ ਕੌਰ ਸਿੱਖ ਕੌਨਿਆ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਦੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਗਏ ਹਨ। ਬੀਬੀ ਲਖਬੀਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਸਮੇਂ ਵਿਦਿਅਕ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਤੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਅਕਾਦਮਿਕ ਪੱਪਰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਤੇ ਕੈਸੇਰੇ ਹਿੰਦ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਜੀਤ ਕੌਰ ਸੰਧੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਵਾਇਸ ਚਾਂਸਲਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਬਿਅੰਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਦਾ ਨਾਮ ਬੜੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਸੂਬਾ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੀ ਸਪੁਤਰੀ ਹਨ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਪੰਥ ਵਲੋਂ 5 ਨਵੰਬਰ 1981 ਨੂੰ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਗਾਰਡਨ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸੈਮੋਰੀਅਲ ਸਕੂਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦਾ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਬੀਬੀ ਅਨੂਪ ਕੌਰ ਬਾਂਸਲ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਕਾਲਜ ਫਾਰ ਵਿਮੈਨ ਮਾਡਲ ਟਾਊਨ (ਗੁਜਰਖਾਨ ਕੰਪਲੈਕਸ) ਦੀ ਸੁਯੋਗ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹਨ। ਬੀਬੀ ਅਨੂਪ ਕੌਰ ਬਾਂਸਲ ਦੇ ਕਾਰਜ ਕਾਲ ਸਮੇਂ ਕਾਲਜ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਕਲਾ ਤੇ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖ

ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਤੇ ਵਾਹਵਾ ਖੱਟੀ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਾ ਤੇ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਯੋਗਦਾਨ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਿਆਂ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਨਾ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਖੇਤਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਤੋਂ ਵਿਰਵਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਗੱਚ ਤੇ ਟੁਕੜੀ ਵਿਚ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਅਦਭੁਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸੱਗੂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੇ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਦਾ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। 1893 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ ਨੇ ਇਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਦੇ ਓਸਬੋਰਨ ਵਿਖੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਵਿਚ ਕਲਾ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਦਿਖਾਈ ਸੀ। ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਸ਼ੋਭਾ ਸਿੰਘ ਆਰਟਿਸਟ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਸੋਹਣੀ ਮਹੀਵਾਲ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈਆਂ।

ਐਸ.ਜੀ. ਠਾਕਰ ਸਿੰਘ, ਫੂਲਾ ਰਾਣੀ, ਜੀ.ਐਸ. ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ, ਮਾਸਟਰ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ, ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ, ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਜੀ.ਐਸ. ਵਿਰਦੀ, ਉਸਤਾਦ ਲਾਹੌਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤਰਲੋਕ ਸਿੰਘ ਚਿਤਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਚਿਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਾਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਾਮਧਾਰੀ ਚਿਤਰਕਾਰ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੁਸਵਰ ਜੀ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਚਿਤਰਿਆ ਹੈ। ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਆਰਟਿਸਟ ਅਤੇ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਆਰਟਿਸਟ ਨੇ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸਫਾਈ ਹੈ। ਨੌਜਵਾਨ ਚਿਤਰਕਾਰ ਕੁਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਰਾਮਗੜੀਆ ਕੌਮ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਆਸਾਂ ਹਨ ਜੋ ਬੜੀ ਬਾਗੀਕੀ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਚਿਤਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ

ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਮਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਤ ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ' (ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ) ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਮਾਸਟਰ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ 1913 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ ਅਰਥਾਤ ਰਾਮਗੜੀਆ ਕੌਮ ਦਾ ਉਦੇ - ਅਸਤ - ਛੋਟੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਕੇ ਕੌਮ ਸਿਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅਹਿਸਾਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ 1914 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸੰਤ ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ ਨੇ "ਕੌਮੀ ਦੀਦਾਰ ਅਰਥਾਤ ਰਾਮਗੜੀਆਂ ਦਾ ਯਥਾ ਯੋਗ ਕਥਨ" ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਰਾਮਗੜੀਆ ਗਜ਼ਟ ਅਖਬਾਰ ਸ਼ਿਮਲਾ ਦੇ ਦਫਤਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈਆਂ।

ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਸੀਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ "ਰਾਮਗੜੀਆ ਐਸ਼ਵਰਯ ਦੀਆਂ ਝਲਕਾਂ" ਪੁਸਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਰਾਮਗੜੀਆ ਕੌਮ ਬਾਰੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਮੋਟਰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਿਆਨੀ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਰੋੜ ਨੇ "ਰਾਮਗੜੀਏ ਤੇ ਸਿੱਖ" ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਕੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਰੋਚਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਗੋਹਲ ਨੇ "ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ" (ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ) ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਛਪਵਾਇਆ। ਸ੍ਰ. ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਰਹਿ ਕੇ ਸਟਡੀ ਸੈਂਟਰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਉਸਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ: ਜੱਥਾ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਮਗੜੀਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਜੱਥਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ ਆਦਿਕ।

ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਸਿੰਘ ਆਦਿਲ ਨੇ ਵੀ ਅਨੇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ, ਉਸਦੀਆਂ ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਪੁਸਤਕਾਂ ਮਹਾਂਮੁਨੀ ਲਾਲ, ਜੱਥਾ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ, ਸੰਪੂਰਨ ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ, ਸ਼ਹੀਦ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲਾਲ ਆਦਿਕ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ। ਦਸਤਕਾਰ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਪਰਾਸ਼ਰ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾ ਪੁਸਤਕ 'ਵੀਰਵੀ ਸਦੀ ਦਾ ਰਾਮਗੜੀਆ' ਹੁਣੇ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇਕ ਇਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਛਪਾਈ ਅਧੀਨ ਹੈ।

Contributors and Advertisers are advised that the May/June edition of International Ramgarhia News will be published on 1st June and the deadline for copy is 25th May 1993.

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਵਿਰਦੀ ਨੇ ਅਨੇਕ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਰੇਖਾ ਚਿਤਰ ਲਿਖੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਪੰਜਾਬੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਪ੍ਰ.

ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾਮਲ ਅਜੋਕੇ ਯੁਗ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਵੀ ਹਨ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਹੁਪੱਖੀ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਕਾਰਨ 12976 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਸਨਮਾਨਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਡਾ. ਆਤਮ ਹਮਰਾਹੀ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਕਿੱਸਾ ਸਾਹਿਤ ਸ਼ੋਧ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਿਖਕੇ ਪੀ.ਐਚ. ਡੀ. ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚ ਸੰਤ ਹਰਜੋਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਕਾਵੇਂਟਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਦੁਰਲੱਭ ਲਿਖਤਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੁਸਤਕ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸੰਗ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਦੀਪਕਾ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹਯੋਗ ਕੌਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਭਮਰਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਭੁਲਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਨਾਮਧਾਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਲੇਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖ 'ਸ਼ਿਰੋ-ਪੰਜਾਬ', ਪੰਜਾਬੀ ਦਰਖਤ ਆਦਿਕ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀਆਂ ਸਪੱਤਾਹਿਕ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਕੁਝ ਕੁ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਮਾਜ ਤੇ ਕੌਮ ਦੇ ਵਖ ਵਖ ਖੇਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਜੇ ਕੁਝ ਪੱਖ ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਕਲੋਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਸੰਤ ਸੁਚਾ ਸਿੰਘ ਜਵਦੀ ਕਲਾਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕਰੀਚੋ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਿਆ। ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ, ਫੌਜਾਂ ਤੇ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ, ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਰਾਮਗੜੀਏ, ਰਾਮਗੜੀਏ ਪਤਰਕਾਰ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਣਛੱਕ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਵੱਸ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਲਿਖ ਸਕਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪੇਪਰ ਦਾ ਆਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਮੈਂ ਅਤਿ ਵਿਸਥਾਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੇ ਅਕਾਰੀ ਪੁਸਤਕ 'ਰਾਮਗੜੀਆ ਇਤਿਹਾਸ' ਵਿਚ ਲਿਖਾਂਗਾ।

Independent Financial Advisors **BIBA Motor Insurance**

SPECIAL RATES FOR: Female Drivers and Drivers over 50's and 60's - Special Schemes
OCCUPATION DISCOUNTS FOR: Civil Servants, Local Government Employees, Policemen, Nurses, Doctors, Professionals, Teachers, British Rail, Prison Officers, Bank Staff, and Many, Many More!! PLEASE ENQUIRE - Payments in Easy Installments if required

INTRODUCTORY DISCOUNTS FOR ALL AGES!!

SPECIAL REDUCED RATES FOR ALL FORD CARS!!

SPECIALISING YOUNG & CONVICTED DRIVERS - SALOON & SPORTS CARS

TRY US FOR A QUOTATION
AND SAVE YOURSELF £££'s

* PRIVATE CAR

* MOTOR CYCLE

* MOTOR TRADERS

* SELF-DRIVE HIRE

* COMMERCIAL VEHICLE

* FLEET INSURANCE

* PRIVATE & PUBLIC HIRE

* OFFICES

* MARINE & CARGO

* TRADERS LIABILITY

* TRAVEL & HOLIDAY INSURANCE

* LIFE ASSURANCE

* INVESTMENTS

* PERSONAL ACCIDENT & SICKNESS

* LEGAL PROTECTION

* SHOPS

* HOTELS & PUBS

* BUILDINGS & CONTENTS

* PROFESSIONAL INDEMNITY

* PENSION

* CHILD INSURANCE

* PERMANENT HEALTH

* REDUNDANCY & HOSPITALISATION

UP
TO

100% Mortgages!

NON-STATUS &
SELF EMPLOYED
WELCOME

* LOW COST ENDOWMENT

* REMORTGAGE

* COUNCIL HOUSE PURCHASE

* SHOP/OFFICE & FLATS

* FIRST TIME BUYER SPECIALISTS

* HOME IMPROVEMENTS

* COMMERCIAL LOANS

LAWLEY INSURANCE BROKERS LIMITED

225 LONDON ROAD
READING RG1 3NY
Tel: (0734) 267738/
668343
Fax: (0734) 351626

325 HIGH STREET
SLOUGH SL1 1TX
Tel: (0753) 691313/
523727
Fax: (0753) 577069

72 CLAYTON STREET
NEWCASTLE Upon TYNE
NE1 5PG
Tel: 091 230 3355
Fax: 091 230 3329

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਵਚਨ

ਧਿਆਨ ਦਿਆ ਕਰੋ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ - ਸਾਡਾ ਵਕਤ, ਸਾਡਾ ਸਮਾਂ ਔਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਮੁਲਕ ਅਜ ਬੜੀ ਔਕੜ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੰਦਲ ਜੰਗ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਬਣ ਜਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕ ਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੈ - ਨਾਸਤਿਕਤਾ - ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਪੀਰ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਰੋਬ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਰਹੀਮ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਇਹ ਡਿਊਟੀ ਹੈ - ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਆਸਤਕ ਕਰੋ ਹੋ, ਜਿਹੜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਡਾ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹਦੀ ਮਦਦ ਕਰੋ। ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਗਰਜ਼ ਨਹੀਂ। ਦਸਾਂ ਵਾਲਾ, ਬਾਰਾਂ ਵਾਲਾ, ਇਕ ਵਾਲਾ। ਹੁਣ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਰਵੇ ਪਰ ਆਸਤਕ ਤਾਂ ਹਨ, ਰੱਬ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ - ਏਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਉ ਔਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਇਹ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕੋਗੇ ਜੋ ਆਪਣੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕਰੋਗੇ। ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਹੀ ਉੱਚੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ - ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰੋਜ਼ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ "ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾਂ ਕੈ ਸਿੰਗਿ ਉਹ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੇ ਰਿੰਗਿ" ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ।

“ਵਿਚ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣ ਪਾਈਐ॥”

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਅਤਿਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰਾਮਗਰੀਆ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਦਾ ਮਹਾਨ ਅਤੀ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਚਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਮਿਲੇਗੀ, ਪਿਆਰ ਵਧੇਗਾ। ਸਭ ਵੀਰ ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਰਲ ਮਿਲ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਸੁਭ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਨਿਹਰੀ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸੁਨਣ ਅਤੇ ਸੁਨਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲੇਗਾ। “ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੁੱਤ ਸੁੱਤ ਕਰੇਨਿ” ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ ਸਕੀਮਾਂ, ਅਧੂਰੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਕ ਅਦੁੱਤੀ ਸਮਾਗਮ ਹੋ ਨਿਬੜੇਗਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗਾ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹਰ ਸਾਲ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵੀ ਏਦਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਜੋ ਕੌਮ ਵਿਚ ਜਾਗ੍ਰਤਿ ਪੈਦਾ ਕਰਨ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਵੈਸੀਆਂ ਦੇ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਾਂਝ ਅਤੇ ਵਾਕਫੀਅਤ ਦਸੀ ਜਾਵੇ। ਏਦਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਸੰਮੇਲਨ ਰਚ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਹਿੰਮਤ, ਸਿਹਨਤ, ਲਗਨ, ਭਰੋਸਾ, ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਫਲ ਲਾਵੇ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ।

ਗੁਰੂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ “ਸੇਵਕ ਕਉ ਸੇਵਾ ਬਣ ਆਈ॥” “ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ, ਤਿਸ ਕੋ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ” — ਮੈਂ ਇਸ ਸੁਭ ਅਵਸਰ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸਿਹਨਤ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੇ।

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੰਵਰਾ
ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ
ਭਾਈ ਲਾਲ ਸੇਵਾ ਸੁਸਾਇਟੀ,
ਲੁਧਿਆਣਾ

ਸ੍ਰ. ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭਮਰਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਖਤ ਸਿਹਨਤ, ਲਗਨ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਪਹਿਲੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰਾਮਗਰੀਆ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਕਾਮਯਾਬ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਰਾਮਗਰੀਆ ਨਿਊਜ਼ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਕੱਢ ਕੇ ਰਾਮਗਰੀਆ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਧਮਾਕਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ 9 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਪੁਜ ਕੇ ਇਸਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਕ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਪਰਚਾ ਬੜਾ ਹੀ ਮਿਆਰੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਦਿੱਖ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਪਰਚੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਾਂਗ ਇਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਵਿਚ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਐਮ.ਸੀ. (ਮੋਗਾ)

ਰਾਮਗਰੀਆ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਵੈਲਫੇਅਰ ਕੌਂਸਲ

Thank you for mailing me copies of the first issue of the International Ramgarhia News. I will keep it as a souvenir. I liked the format and the contents were excellent. It shows the innovative skills, ingenuity and the diligence of its publisher, Sardar Amarjeet Singh Bhamra. Please accept my heartfelt congratulations. As you have started this venture with the goodwill and blessings of the great personalities, especially Sri Satguru Jagjit Singh ji, therefore you are bound to succeed. I wish you best of luck.

Piara Singh Kondal
Pickering, Canada.

I am delighted to convey my heartiest congratulations and best wishes to the management and members of the organizing committee of the 1st International Ramgarhia Convention. The efforts made by the organizers are very commendable. I wish them success. These kind of functions are very important for enlightening the members and younger generation of the Ramgarhia Community about their wonderful heritage. To keep the Community united, it is important to have good communication. Therefore, it is suggested to introduce a monthly or fortnightly newspaper. Simple living, high thinking and truthful living should be the theme of every Sikh and must follow the five virtues and refrain from the five main vices. Many Sikhs all over the world drink alcohol and consume non-vegetarian food.

Tara Singh Dogra
Nairobi Kenya

The holding of an International Ramgarhia Convention in England appears to be an appreciable gesture. I wish this venture a grand success not only in the organization of the function but also wish a positive outcome to unite and uplift the Ramgarhia community, particularly its younger generation.

Harbans Singh Sangatpuri
President
Bhai Lalo Foundation
New Delhi, India

Your efforts in uniting the Ramgarhia Community are really praiseworthy. No doubt the 1st International Ramgarhia Convention will go a long way in achieving real and long term objectives.

S Madan Singh
G S International
Ludhiana, India

I am in receipt of the 1st issue of the International Ramgarhia News, delivered to me through a special messenger. Thanks.

While going through the contents of the issue, I find the matter most interesting and of utmost importance. Amarjeet Singh Bhamraji your endeavour is commendable. I am sure this will go a long way to improve and maintain trans-continental link within the Ramgarhia Community.

I, on my own behalf and on behalf of the members of Ramgarhia Educational Council, congratulate you for this great service and pray to Waheguru for success.

With regards,

Pritiam Singh Bhogal President
Ramgarhia Educational Council,
Phagwara.

Wishing you all the success and assuring you our cooperation in the future

Jaspal Singh Mudhar
President
Ramgarhia Sikh Society
Ontario Canada

ਸੁਭ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ

ਅਮਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਬਲ ਦਾ ਅਨੰਦਕਾਰਜ 10 ਅਪ੍ਰੈਲ 1993 ਨੂੰ ਸ੍ਰ. ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ੍ਰ. ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਭਾ ਸਿੰਘ ਟੈਂਪਲ ਸਲੋਅ ਵਿਖੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।

ਸ੍ਰ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਜੱਬਲ ਸਲੋਅ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਿਛਲੇ 25 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ

ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਨਮਯ

ੴ

ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਨਮਯ

ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸੇਵਿਕ

PUNJABI ਸਪਤਾਹਿਕ ENGLISH

VISHWAKARMA RAMGARHIA SEWAK

JALANDHAR

WEEKLY

INDIA

ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਲੋਅ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੇ ਬਨਾਣ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ੍ਰ. ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ

ਅਜੀਮਲ ਵੀ ਬਰਸਿਘਮ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸਰਕਲ ਅਤੇ ਰਾਮਗੜੀਆ ਐਗਜ਼ੈਕਟਿਵ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਵੀ ਉੱਘੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ।

ਮੁਬਾਰਕ ਕਦਮ!

ਸ੍ਰ. ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਰਵਾਹਾ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰਸਿਖ ਪਰਿਵਾਰ ਸ੍ਰ. ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ। ਮੈਟਰਿਕ ਆਪ ਨੇ 1938 ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪਦਮ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਪੁਤਰੀ ਬੀਬੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ। 1948 ਵਿਚ ਆਪ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਟਰੇਨਿੰਗ ਸਕੀਮ ਦੇ ਜਨਰਲ ਮੈਨੇਜਰ ਇੰਸਟ੍ਰਕਟਰ ਬਣਾਏ ਗਏ। ਇਹ ਨੌਕਰੀ ਆਪ ਨੇ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਹੀ ਕੀਤੀ।

1958 ਵਿਚ ਇਹ ਫੈਕਟਰੀ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਮਰਵਾਹਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਆਪਨੇ ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਗੀਆ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵਰਕਸ਼ਾਪ ਖੋਲ੍ਹੀ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ Smithson Engg Products ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ Cylindrical Grinding Machines ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। 1977 ਵਿਚ ਹਾਈਡਰੋਲਿਕ ਮਾਡਲ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। 1978 ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਿਭਾਗ ਵਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ "ਇਨਵੇਸ਼ਨ ਐਵਾਰਡ" ਦੇ ਕੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਆਪ ਮਿਲਣਸਾਰ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਆਪ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਹੀ ਜਲੰਧਰ ਵਿਚ ਫੈਕਲ ਪੁਆਇੰਟ ਤੇ ਬਾਬਾ ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਜੀ ਦਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਨਵਰੀ 1993 ਲੰਦਨ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਔਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰਾਮਗੜੀਆ ਕਨਵੇਨਸ਼ਨ ਦੇ ਉਦਘਾਟਨ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਕਰਾਵਟਸਮੇਨ 'ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਪੇਹਰ ਪੜ੍ਹਿਆ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਚ 1993 ਵਿਚ "ਵਿਸ਼ਵਕਰਮਾ ਰਾਮਗੜੀਆ ਸੇਵਿਕ" ਨਾਮ ਦਾ ਸਪਤਾਹਿਕ ਪੇਪਰ ਗੋਲੀਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਆਪ ਆਪਣੀ ਕੰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨ, ਤਨ ਅਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

3 ਅਪ੍ਰੈਲ 1993 ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੀਹਲ, ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਾਮਗੜੀਆ ਵੁਲਚ, ਦੀ ਸਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਬੀ ਹਰਿਦਰ ਕੌਰ ਦਾ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਬਰਖੁਰਦਾਰ ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਝੀਤਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਜਸਮੇਰ ਸਿੰਘ ਝੀਤਾ ਗੁਰਪੁਰਵਾਸੀ ਸ੍ਰ. ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਝੀਤਾ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਹਨ ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ

ਸਨ। ਫੋਟੋ ਵਿਚ ਸੁਭਾਗ ਜੋਤੀ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੀਹਲ ਨਾਲ ਖੜੇ ਹਨ।

ਸੁਦਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਰੀਹਲ ਇਕ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵੁਲਚ ਵਿਖੇ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, 1991/92 ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 'ਰਾਮਗੜੀਆ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਹਾਲ' ਦਾ ਨਵੀਨੀਕਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

HOW KPS GILL EXPLOITED THE PUNJABI'S BASIC INSTINCT

Source: India Today

CONSCIENCE has no place in a land where brute strength is respected. Or so Gill surmised, and proceeded to devise his strategy accordingly, playing on the Punjabi's basic instinct for qualities like pride, glory and machismo.

His staff officers have a favourite story to tell. Apparently, a well-heeled Sikh Forum leader from Delhi, a bleeding heart liberal, once called on him. As the evening wore on with spirit and ghazals, he persisted in lecturing Gill on the dangers of his police force's brutal methods. After a while, an exasperated Gill ticked him off, saying, "What is happening here in Punjab is purely between Jat Sikhs (militants) and Jat Sikhs (Punjab Police). What do you *blupa* (urban trading castes) Sikhs have to do with this? To the uninitiated it may sound terribly parochial or casteist. But in Punjab the Jats have much the same attitude to life, crime, power and law as the Pathans in the Frontier. So Gill opted for the tactic of pitting Jat Sikh versus Jat Sikh, replacing the paramilitary forces in the frontline with local Jat boys.

These sons of the soil were familiar with the way in which rural Punjab worked, and often had families in the same

villages as the militants. As a result they acquired a vested interest in the fight against terrorism. And especially after their own families were targeted by the militants, they fought more intensely.

The strength of the Punjab Police went up from 35,000 to 60,000 in the last five years even as the number of paramilitary companies came down from 400 to 260—"the lowest since trouble began". Gill set up three police commando battalions, and two more are being raised. He is so protective about them that he does not even use them for his personal security, claiming that they are "too well-trained to be wasted in routine duties".

Further, ignoring heavy criticism, Gill introduced the scheme of Special Police Officers in the state, through which a large number of *mazhabi* (Scheduled Caste) Sikhs found employment at Rs 35 a day. They were provided with guns and given the licence to kill. It effectively neutralised the incentive in joining the militant groups. It also drew the battle-lines within the villages, with Sikh fighting Sikh, and the police backing their "good guys."

INDIA

AIR TAXI SCHEME FOR NRIs

The guidelines issued by the Directorate General of Civil Aviation, India, allow NRIs to operate air taxis in India. Presently 8 air taxi services are operating in the country. Fifty-five specified airports are open to air taxi operators. Air taxi services can be operated both on a charter or a non-charter basis.

Highlights of the DGCA guidelines for air taxi operation are as follows:

- Indian citizens as well as non-resident Indians are eligible for applying for permission to operate air taxis. The applicant shall either have own maintenance/repair facilities or shall furnish proof of the availability of maintenance and repair facilities.
- Registration with DGCA for obtaining a licence. In the case of a non-resident Indian, the aircraft should be registered in India after it is imported into the country. The aircraft obtained on lease from outside the country would have to be registered in India. Multi-engined fixed wing aircraft and single or multi-engined helicopters can be used for air-taxi services. Any import of aircrafts by NRIs would have to be from their foreign exchange. Application for an air taxi operator permit would have to be submitted to the Director General of Civil Aviation along with a bank draft of Rs. 25,000/-. The permit shall be renewable every year against a fee of Rs 5,000/-. Documents like comprehensive insurance policy, details and particularly of the type of aircraft, airworthiness certificate, licenses of the operating crew and the engineers, etc. would have to be submitted with the application.
- Air taxi operations are not permitted to destinations outside India.
- Non-resident Indians would have to pay for fuel in Indian rupees. The cost of spares would have to be borne by NRIs from their foreign exchange resources.
- Repatriation of dividends is admissible.
- NRI companies set up in India for the purposes of air taxi operations can raise foreign currency loans to purchase aircraft but payment of those loans shall not be guaranteed by the Government of India or by any Indian institution. Repayment of principal as well as interest would be permitted from the net foreign exchange earnings of the company.
- Dividends, if any, would be allowed to be repatriated only if net surpluses in foreign exchange earnings arise.
- Repatriation of equity capital shall not be allowed for the first five years of operation of the air taxi scheme. Thereafter, repatriation would be permitted in the same manner as the other NRI schemes.

Source: Opportunity India

Baisakhi celebrated at residence of High Commissioner

THE High Commissioner for India, Dr. L.M. Singhvi and his wife organised a celebration of Baisakhi at their residence at 9, Kensington Palace Gardens, last Friday.

A large number of Indian organisations and individuals from different communities participated in the celebration. Poets and musicians from Punjab gave an authentic "Punjabi" touch to the celebration.

The Minister of State for External Affairs of the Government of India, Mr. Salman Khursheed, who was in London, also attended.

Addressing the gathering, Mr. Khursheed said that it was a joy to participate in the Baisakhi celebration, because a new leaf had recently beenturned in the history of Punjab and the celebrations such as now being in London would strengthen "the resolve of the people of India everywhere to maintain the integrity and unity of India at all costs."

Welcoming the guests, the High Commissioner said that Baisakhi was a harvest festival and that the Baisakhi of 1993 would be regarded as the harvest festival of goodwill and of total commitment to

India's unity.

In Bengal, Baisakhi marked the beginning of the new year and this year it was the beginning of a new century in the Bengali calendar, he added.

The High Commissioner composed a special poem on Baisakhi for the occasion which was rendered to musical accompaniment.

Mr. Sunil Dutt, prominent Indian actor and Member of the Indian Parliament, draw a warm applause as he recited Punjabi, Hidi and Urdu couplets to convey India's message of secularism and national solidarity.

K.T. Mohinder Singh, Punjab's Minister for Sports, Justice Mota Singh, Amarjeet Singh Bhamra and Kuldip Singh Municipal Councillor from Moga, Punjab were also present.

There is a consensus among those who attended the celebration that new change had come over in Punjab and that it was the duty of overseas Indians to contribute their utmost to the cause of Indian unity.

INVESTMENT BY NRIs IN SICK INDUSTRIAL UNITS: GUIDELINES

The Government of India has allowed non-resident Indians (NRIs) to invest, on 100% repatriation basis, up to 100% equity, in the revival of sick industry and has accordingly laid down the following guidelines:

- Bulk investment by NRIs on private placement basis will be allowed in sick companies.
- A company will be considered sick only if a public financial institution or a consortium is already formulating a plan for its rehabilitation/revival or the company is consistently showing losses for the preceding three years, the market price of the shares is below par for two years and the public financial institutions/banks are satisfied in this regard.

Source: India Perspectives

Dual Citizenship

Britain has told India that it has no problem with dual citizenship, which people of Indian origin in the UK have been demanding for a long time.

'We know that someone who is a good British citizen can be a good Indian citizen too,' Home Secretary Kenneth Clarke said. Britain has always understood the value of enduring links of family and affection that foreigners who live in the UK feel for their country of origin, he went onto remark.

ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 'ਅਰਸ਼ੀ'

ਦੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਆਡੀਓ ਕੈਸਿਟ

'ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ'

ਰੀਲੀਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਹੈ

ਸੁਰੀਲੀ, ਮਧੁਰ ਆਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਅਨੱਖੇ ਸੰਗੀਤ ਸਹਿਤ ਰੀਕਾਰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇਹ ਕੈਸਿਟ ਅੱਜ ਹੀ ਨੇੜੇ ਦੇ ਮਿਊਜ਼ਕ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਖਰੀਦੋ, ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸੰਪਰਕ ਪੈਦਾ ਕਰੋ।

DISTRIBUTORS:

NANAK ELECTRICALS

400 DUDLEY ROAD, WINSON GREEN

BIRMINGHAM

TEL: 021-565 0504

Also available from:

Your local Music Shop and all leading Asian Video and Music Shops.

Rajinder Singh 'Arshi'
sings
SHABAD GURBANI

ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਅਰਸ਼ੀ ਦੀ SATNAM BHAJO

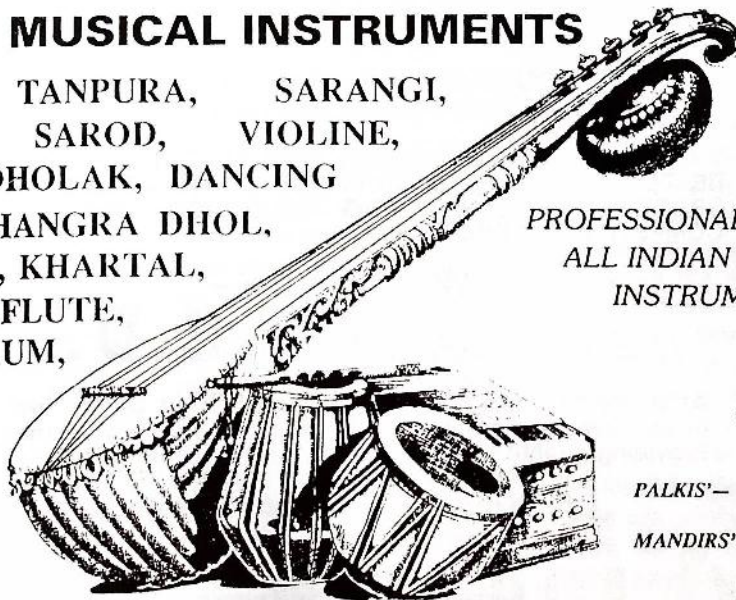
ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਲਾਹੀ ਗਈ ਹੈ।

'ਅਰਸ਼ੀ' ਜੀ ਦੀ ਆਡੀਓ ਕੈਸਿਟ "ਸੋਰੇ ਬਾਬਾ ਮੈਂ ਬਉਰਾ" ਜਲਦੀ ਰੀਲੀਜ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

INDIAN MUSICAL INSTRUMENTS

SITAR, TANPURA, SARANGI,
VEENA, SAROD, VIOLINE,
TABLA, DHOLAK, DANCING
BELLS, BHANGRA DHOL,
SANTOOR, KHARTAL,
BAMBOO FLUTE,
HARMONIUM,
BANJO,
NAAL

WE
ARRANGE TO
SEND ANYTHING
ABROAD - BY AIR
OR SEA - AT THE
VERY CHEAPEST
RATES

PROFESSIONAL REPAIR OF
ALL INDIAN MUSICAL
INSTRUMENTS

PALKIS' -
MANDIRS'

JAS MUSICALS

108A, THE BROADWAY, SOUTHALL, MIDDLESEX UB1 1QF

TEL: 081-574 2686 FAX: 081-571 7445

SIMON & Co.

SOLICITORS

*Specialising in Residential and Commercial
Conveyancing, Wills, Probate and
Matrimonial Work
Insurance and Accident Claims, Debt Collection*

TEL: 081-813 8081 FAX: 081-813 8235

Equity House, 27/29 The Broadway, Southall, Middlesex.

HAVE YOU THOUGHT OF CHANGING THE
LOOK IN YOUR DINING ROOM?

HAVE YOU THOUGHT OF BUYING THAT
3-PIECE SUITE YOU ALWAYS WANTED

THEN HAVE YOU WONDERED HOW NICE IT WOULD
BE TO BE ABLE TO SHOP IN ONE STORE - THAT'S
SPACIOUS, HAS A GREAT SELECTION AND IS
COMPETITIVELY PRICED TOO!

**NOW YOU CAN -
IT'S AS SIMPLE AS A.B.D.**

After tremendous success in carpets and beds, we
have now opened our massive furniture showroom.
Providing quality and service that is second to none.

6,000 square feet of display

**A.B.D. CARPETS
AND FURNITURE**

FURNITURE SHOWROOM:- 279 HIGH STREET, SLOUGH, BERKS. SL1 1BN Tel: (0753) 822208
CARPETS & BEDDING:- 265-267 HIGH STREET, SLOUGH, BERKS. SL1 1BN Tel: (0753) 822202
WAREHOUSE:- 11 BRUNEL WAY, SLOUGH Mobile -0836 598395 Fax (0753) 550196